

Adroddiad Ymchwiliad Craffu Trefniadau Diogelu mewn Ysgolion

Aelodau'r Ymchwiliad

Y Cynghorwyr:

Cai Larsen (Cadeirydd)

Dawn Lynne Jones

Gwynfor Owen

Richard Glyn Roberts

Aelod Cyfetholedig:

Sharon Roberts (Cynrychiolydd Rhieni/Llywodraethwyr Arfon)

Swyddogion

Bethan Adams (Swyddog Arweiniol)

Vera Jones (Swyddog Cefnogol)

Dylan Owen (Cyfarwyddwr Cefnogol)

Ymgynghorydd Allanol

E. D. Gareth Morgans

Dyddiad: Gorffennaf 2026



CYNNWYS

Rhagair y Cadeirydd	3
1. Argymhellion	4
2. Cyflwyniad	7
3. Cefndir	8
4. Cyfarfodydd	9
5. Ymweliadau i'r ysgolion	14
6. Llais Disgyblion	23
7. Y dystiolaeth a ystyriwyd	26
8. Argymhellion a Rhesymeg	27
9. Casgliad	41

Cydnabyddiaeth	42
-----------------------	-----------

Atodiadau:	43
-------------------	-----------

Atodiad 1	Brîff yr Ymchwiliad Craffu
Atodiad 2	Rolau/Cyfrifoldebau Diogelu mewn Ysgolion
Atodiad 3	Templed Cyd-destun Ysgolion
Atodiad 4	Cwestiynau cyn ymweliad
Atodiad 5	Cwestiynau a ofynnwyd yn yr ymweliadau
Atodiad 6	Rhestr Wirio - Amgylchedd a Diwylliant Diogelu Ysgolion
Atodiad 7	Cyflwyniad Gwaith Llais Disgyblion

RHAGAIR Y CADEIRYDD

Mae diogelu plant a phobl ifanc ymysg cyfrifoldebau pwysicaf ysgolion, awdurdodau lleol a chymunedau. Nid mater o gydymffurfio â pholisïau yn unig sy'n sicrhau cyfundrefn diogelu effeithiol, ond ymrwymiad i greu diwylliant lle mae pob plentyn yn teimlo'n ddiogel, yn cael ei wrando arno ac yn gwybod at bwy i droi pan fo angen cymorth. Er mor bwysig yw polisïau, gweithdrefnau a hyfforddiant, diwylliant agored lle mae pobl yn teimlo'n hyderus i godi pryderon, lle mae arweinwyr yn gwrandao ac yn gweithredu, a lle mae gwersi'n cael eu dysgu'n barhaus, yw'r hyn sy'n sicrhau bod y trefniadau hynny'n gweithio'n effeithiol.

Cynhaliwyd yr ymchwiliad hwn mewn ysbryd adeiladol, gyda'r bwriad o ddeall sut mae trefniadau diogelu yn gweithredu yn ymarferol yng Ngwynedd ac i adnabod cyfleoedd i'w cryfhau. Drwy gydol y gwaith, cawsom dystiolaeth gan swyddogion, arbenigwyr, penaethiaid, staff, llywodraethwyr ac, yn bwysicaf oll cafwyd mewnbwn gan blant a phobl ifanc sy'n mynychu ein hysgolion.

Roedd llawer o'r hyn a welsom yn galonogol. Gwelsom ysgolion lle mae lles a diogelwch disgyblion wrth galon y gwaith dyddiol, gyda staff ymroddedig a llywodraethwyr cydwybodol yn gweithio'n ddiflino i greu amgylcheddau diogel a chefnogol. Mae hynny'n haeddu cael ei gydnabod a'i ganmol.

Ar yr un pryd, dangosodd yr ymchwiliad fod cyfleoedd i gryfhau trefniadau ymhellach. Mae'r argymhellion yn yr adroddiad yn canolbwyntio ar feysydd megis hyfforddiant, rhannu gwybodaeth, cefnogi llywodraethwyr, gwrandao ar lais disgyblion a sicrhau bod pryderon yn cael eu cofnodi a'u hystyried mewn modd sy'n galluogi adnabod patrymau risg cyn i niwed ddigwydd.

Rwy'n arbennig o falch bod llais plant a phobl ifanc wedi chwarae rhan bwysig yn y gwaith hwn. Mae eu safbwyntiau wedi ein hatgoffa mai ymddiriedaeth, oedolion hawdd mynd atynt a chyfathrebu clir yw sylfeini diogelu effeithiol.

Hoffwn ddiolch yn ddiffuant i'm cyd-aelodau ar yr ymchwiliad, i'r swyddogion a fu'n ein cefnogi, i'r ymgynghorydd allanol, i'r ysgolion a'r holl unigolion a gyfrannodd dystiolaeth ac amser i'r gwaith hwn. Heb eu cydweithrediad a'u parodrwydd i rannu eu profiadau, ni fyddai'r ymchwiliad wedi bod yn bosibl.

Gobeithiaf y bydd yr adroddiad yn gwneud cyfraniad cadarnhaol at gryfhau trefniadau diogelu yng Ngwynedd ac yn helpu sicrhau bod pob plentyn a pherson ifanc yn gallu dysgu a datblygu mewn amgylchedd lle maent yn teimlo'n ddiogel, yn cael eu parchu ac yn cael eu clywed.

**Cynghorydd Cai Larsen,
Cadeirydd yr Ymchwiliad**

1. Argymhellion

Hyfforddiant Staff a Llywodraethwyr

1. Y dylid sicrhau fod hyfforddiant ar y lefel briodol yn cael ei gynnal yn flynyddol ar gyfer holl staff a llywodraethwyr a chynyddu'r nifer o staff mewn ysgolion sy'n cwblhau'r hyfforddiant lefel uwch.
2. Bod yr Adran Addysg yn addasu eu sleidiau hyfforddiant i gynnwys 1 sleid benodol ar ddechrau'r hyfforddiant sy'n cynnwys rhifau ffôn cyswllt a chyfeiriadau e-byst penodol fel y gall staff eu printio i'w cadw'n saff.
3. Dylai'r hyfforddiant diogelu fod hyd yn oed mwy clir, o ran y dylai staff gyfeirio unrhyw bryder at y Person Diogelu Dynodedig neu'r Dirprwy Person Diogelu Dynodedig yn syth, â pheidio ymchwilio na phenderfynu eu hunain a yw'r mater yn cyrraedd y trothwy. Dylid atgoffa staff o hyn yn barhaus.
4. Dylai'r Adran Addysg sicrhau fod pob corff Llywodraethu yn ymwybodol o'r camau penodol iddynt eu dilyn pan fo cwyn diogelu yn erbyn y Pennaeth a'r gefnogaeth sydd ar gael iddynt, gan sicrhau cefnogaeth briodol a digonol i'r Llywodraethwyr mewn achosion o'r fath.

Dealltwriaeth Disgyblion

5. Bod angen parhau i ddatblygu addysg ddiogelu sydd yn briodol i oedran a gallu sy'n adlewyrchu materion cyfoes sy'n effeithio ar blant a phobl ifanc.
6. Dylai pob ysgol ffurfioli'r trefniadau o anfon holiadur yn rheolaidd at y disgyblion i'w holi a ydynt yn gwybod lle ac at bwy i droi mewn achos diogelu.
7. Dylai ysgolion gyfathrebu yn glir, ac mewn modd sydd yn briodol i oedran a gallu, gyda disgyblion ynghylch cyfrinachedd, prosesau diogelu, llwybrau atgyfeirio, cymorth dilynol a mynediad at wasanaethau llesiant arbenigol.

Cefnogaeth i ddisgyblion

8. Dylai ysgolion barhau i fuddsoddi mewn mannau llesiant diogel y gall disgyblion eu defnyddio'n hyblyg a heb stigma, ochr yn ochr â chymorth bugeiliol gweladwy sy'n hyrwyddo llesiant emosiynol ac ymyrraeth gynnar.
9. Dylai ysgolion barhau i gryfhau dulliau diogelu sy'n seiliedig ar berthnasoddd, gan sicrhau bod pob disgybl yn cael mynediad at oedolion dibynadwy sy'n weladwy, yn hawdd mynd atynt ac yn ymatebol i'w hanghenion
10. Dylai ysgolion, lle mae'n briodol, barhau i gryfhau dulliau cymorth gan gyfoedion a darparu canllawiau cliriach ynghylch cyfrinachedd, ffiniau a phryd y mae angen cymorth gan oedolion cymwys.

Llais Disgyblion

11. Dylai ysgolion gryfhau mecanweithiau gwranddo ar lais y disgybl wrth ddatblygu a monitro trefniadau diogelu drwy ddulliau megis cyngorau ysgol, grwpiau llesiant, arolygon disgyblion ac ymarferion ymgynghori rheolaidd.

Adolygu Trefniadau Diogelu

12. Dylai ysgolion a'r Adran Addysg barhau i gynnal adolygiadau rheolaidd o drefniadau diogelu mewn ysgolion sy'n cynnwys lleisiau plant a phobl ifanc o bob oed a gallu.
13. Dylai ysgolion a'r Adran Addysg fonitro unrhyw batrymau risg a dysgu gwersi fel rhan o'r monitro diogelu rheolaidd. Dylid sicrhau fod y gwersi a ddysgir yn cael eu rhannu ar draws ysgolion a gwasanaethau perthnasol.

Rhannu Gwybodaeth, Cofnodi Materion Diogelu a Systemau

14. Dylai pob ysgol yng Ngwynedd fod yn gweithredu ar y system cofnodi (Bromcom) sydd yn cael ei hariannu gan yr Adran Addysg i gofnodi materion diogelu am blentyn. Rhaid sicrhau fod y wybodaeth yn cael ei fwydo i'r system yn ddiofyn a bod gwybodaeth angenrheidiol yn cael ei rannu yn rhwydd ac amserol gyda swyddogion proffesiynol perthnasol (gan gynnwys Gwasanaethau Cymdeithasol).

15. Bod 1 ffurflen gwybodaeth electroneg graidd yn cael ei datblygu, sy'n tynnu gwybodaeth o'r holl systemau er mwyn rhannu gwybodaeth angenrheidiol rhwng ysgolion a hynny'n amserol.
16. Galw ar Lywodraeth Cymru i ariannu un system i holl ysgolion Cymru i sicrhau fod gwybodaeth am faterion diogelu yn trosglwyddo yn rhwydd gyda phlant a phobl ifanc wrth iddynt symud o ysgol i ysgol.
17. Galw ar Lywodraeth Cymru i ddatblygu system ffurfiol i gofnodi a monitro patrymau o ymddygiad amheus, sydd ddim yn cyrraedd y trothwy cyfeirio, fel bod Gwasanaethau Cymdeithasol yn gallu ystyried addasrwydd unigolyn i weithio gyda phlant.

Cynyddu Dealltwriaeth Rhieni a'u cynnwys yn Nhrefniadau Diogelu

18. Bod yr Adran Addysg yn datblygu trefn gyson ar sut y gall ysgolion egluro prosesau diogelu i rieni a sut i'w cynnwys yn y trefniadau diogelu.

Gwelededd Gwybodaeth Diogelu mewn ysgolion

19. Bod pob ysgol yn addasu eu lanyards i staff, i gynnwys (ar y cefn) y wybodaeth angenrheidiol ar gyfer cysylltu gyda'r Tîm Derbyn a rhif ffôn y Person Diogelu Dynodedig fel ei fod yn hawdd i staff gael y rhifau ffôn perthnasol yn syth.
20. Bod pob ysgol yn llunio posteri clir ac addas at oedran a gallu, gan gynnwys lluniau'r Person Diogelu Dynodedig a'r Llywodraethwr Diogelu Dynodedig hefyd, a'u lleoli mewn mannau addas.
21. Bod ysgolion yn creu gofod penodol i arddangos gwybodaeth diogelu gyda mewnbwn gan ddisgyblion gan gynnwys lleoli blwch lle gall disgyblion godi pryder.

Cyrff Llywodraethu Ysgolion ac Atebolrwydd Penaethiaid Ysgolion

22. Argymhell i Lywodraeth Cymru fod angen adolygu rôl Corff Llywodraethu Ysgolion, a rheolaeth llinell (atebolrwydd) Penaethiaid Ysgolion.

Gweler tudalen 27 ymlaen am fwy o wybodaeth.

2. Cyflwyniad

- 2.1** Craffwyd trefniadau diogelu mewn ysgolion yng nghyfarfod y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi ar [18 Gorffennaf 2024](#). Cafwyd trafodaeth anffurfiol ar ôl y cyfarfod o ran y posibilrwydd o gynnal Grŵp Tasg a Gorffen neu Ymchwiliad Craffu i'r maes. Daethpwyd i'r casgliad y dylid cynnal trafodaeth bellach yng nghyfarfod anffurfiol y Pwyllgor ar 5 Medi 2024, lle mynegwyd pryder gan yr aelodau oedd yn bresennol ynghylch gweithredu'r trefniadau diogelu o fewn ein hysgolion.
- 2.2** Yng nghyfarfod anffurfiol y Pwyllgor ar 9 Ionawr 2025, ystyriwyd brîff drafft ar gyfer yr ymchwiliad craffu. Croesawodd aelodau'r Pwyllgor y bwriad i gynnal ymchwiliad ac i wneud hynny mewn modd adeiladol gan wneud argymhellion o fudd yn seiliedig ar dystiolaeth.
- 2.3** Mae gan y Fforwm Craffu (cyfarfod cadeiryddion ac is-gadeiryddion craffu), rôl i gynghori ar flaenoriaethu ymchwiliadau craffu a hynny yng nghyd-destun yr adnoddau sydd ar gael. Yng nghyfarfod y Fforwm ar 29 Ionawr 2025, rhoddwyd ystyriaeth i'r brîff drafft ac fe flaenoriaethwyd yr ymchwiliad.
- 2.4** Mabwysiadwyd brîff yr ymchwiliad yng nghyfarfod y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi ar [13 Chwefror 2025](#). Yn dilyn ethol aelodau yn y cyfarfod, tynnodd dau aelod eu henwau yn ôl am wahanol resymau. Yr aelodau sydd wedi bod yn ymgymryd â gwaith yr ymchwiliad yw:
- o Y Cynghorwyr Cai Larsen (Cadeirydd), Dawn Lynne Jones, Gwynfor Owen a Richard Glyn Roberts.
 - o Aelod Cyfetholedig - Sharon Roberts (Cynrychiolydd Rhieni / Llywodraethwyr Arfon)
- 2.5** Mae'r ymchwiliad craffu wedi ei gynnwys yng Nghynllun Ymateb y Cyngor. Mabwysiadwyd y Cynllun Ymateb yng nghyfarfod y Cabinet ar 21 Ionawr 2025. Mae'r Cynllun Ymateb yn gynllun byw sydd yn cael ei adolygu'n rheolaidd. Gweler mwy o wybodaeth am y Cynllun Ymateb ac adroddiad yr Adolygiad Ymarfer Plant 'Cyfiawnder Trwy Ein Dewrder' ar [wefan y Cyngor](#).
- 2.6** Mae brîff yr Ymchwiliad wedi ei ddiweddarau i'w weld yn **Atodiad 1**.

3. Cefndir

3.1 Mae'r canllawiau statudol "[Cadw dysgwyr yn ddiogel](https://www.llyw.cymru/sites/default/files/publications/2022-04/220401-cadw-dysgwyr-yn-ddiogel.pdf)" (Llywodraeth Cymru, Mawrth 2022) yn rhoi arweiniad i awdurdodau lleol a chyrff llywodraethu ysgolion ar drefniadau ar gyfer diogelu plant o dan Ddeddf Addysg 2002. Mae'r canllawiau yn ymwneud yn uniongyrchol â'r gweithdrefnau a'r dyletswyddau diogelu o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014.

3.2 Nodir yn y canllawiau:

"Ystyr diogelu yw atal ac amddiffyn plant rhag cael eu cam-drin, eu hesgeuluso neu ddioddef mathau eraill o niwed, ac addysgu pobl o'u cwrdd i adnabod yr arwyddion a'r peryglon. At ddibenion y canllawiau hyn, diffinnir diogelu a hybu llesiant pob plentyn sy'n mynychu lleoliad addysg fel a ganlyn:

- o amddiffyn plant rhag y risg o gael eu cam-drin, eu hesgeuluso neu ddioddef mathau eraill o niwed
- o atal unrhyw beth sy'n amharu ar iechyd neu ddatblygiad plant
- o sicrhau bod plant yn tyfu i fyny dan amgylchiadau sy'n gyson â darparu gofal diogel ac effeithiol
- o gweithredu er mwyn galluogi pob plentyn i gyflawni'r deilliannau gorau."¹

3.3 Nid yw'r canllawiau yn gosod allan gweithdrefnau manwl. Nodir eu bod:

"...yn anelu at ddynodi'r canlyniadau y mae angen i sefydliadau eu sicrhau er mwyn galluogi staff i gyflawni'r amcan o gadw plant yn ddiogel rhag niwed, yn ogystal â'r hyn y mae angen ei wneud, neu ei roi ar waith, i wireddu hyn."²

3.4 Mae'r canllawiau yn amlinellu ac yn manylu ar gyfrifoldebau o ran trefniadau diogelu mewn ysgolion. Mewn ymateb i gais gan aelodau'r ymchwiliad, lluniodd Gareth Morgans (Ymgynghorydd Allanol) ddogfen yn cynnwys cyfrifoldebau rhanddeiliaid gwahanol o ran diogelu plant a phobl ifanc. Roedd y ddogfen yn gymorth i'r aelodau wrth ymgymryd â gwaith yr ymchwiliad. Mae'r ddogfen i'w weld yn **Atodiad 2**.

¹ Llywodraeth Cymru, *Cadw dysgwyr yn ddiogel* (Mawrth 2022) - <https://www.llyw.cymru/sites/default/files/publications/2022-04/220401-cadw-dysgwyr-yn-ddiogel.pdf>, 4

² Llywodraeth Cymru, *Cadw dysgwyr yn ddiogel* (Mawrth 2022) - <https://www.llyw.cymru/sites/default/files/publications/2022-04/220401-cadw-dysgwyr-yn-ddiogel.pdf>, 6

4. Cyfarfodydd

- 4.1** 'Roedd yr ymchwiliad yn ystyried trefniadau cyfredol y Cyngor o ran y maes diogelu mewn ysgolion a'r trefniadau mewn sampl o ysgolion.
- 4.2** Cynhaliwyd pedwar cyfarfod o'r ymchwiliad rhwng Mawrth 2025 ac Ebrill 2025. Yn y cyfarfod cyntaf, ymgyfarwyddwyd gyda'r briff a thrafodwyd sut y gellid sicrhau fod disgyblion yn deall sut i godi pryder a gyda phwy i gysylltu. Rhoddwyd ystyriaeth i'r ffyrdd gwahanol o glywed llais y disgyblion, megis siarad gyda disgyblion yn uniongyrchol, trwy holiadur, ystyried gwybodaeth o'r ymweliadau gwirio ansawdd a gynhelir gan yr Adran Addysg a gwybodaeth o waith arolygu Estyn. Penderfynwyd ystyried y ffordd orau o weithredu wrth i'r ymchwiliad fynd rhagddo.
- 4.3** Derbyniwyd cyflwyniad ar y cyd-destun cyfreithiol ar gyfer diogelu mewn ysgolion gan y Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol.
- 4.4** 'Roedd bwriad i ddewis ysgolion i'w cynnwys yn y sampl o ysgolion fyddai aelodau'r ymchwiliad yn ymweld â hwy yn y cyfarfod yma. Ystyriwyd y ffactorau a ganlyn wrth geisio dewis ysgolion i'w cynnwys yn y sampl: ysgolion o wahanol faint, gwahanol ardaloedd a chymysgedd o ysgolion trefol a gwledig, yn ogystal ag ystyriaeth i amseru arolygiad diweddaraf Estyn.
- 4.5** Yn ystod y drafodaeth, amlygwyd yr angen i dderbyn gwybodaeth am y nifer o gyfeiriadau fesul pen o ddisgyblion fesul ysgol er mwyn i aelodau'r ymchwiliad ystyried y ffactor yma hefyd wrth ddewis ysgolion, gan nodi fod angen enghreifftiau o nifer uchel a nifer isel o gyfeiriadau. Daethpwyd i'r casgliad y byddai aelodau'r ymchwiliad yn dewis yr ysgolion i'r sampl ar ôl derbyn y wybodaeth yma.
- 4.6** Yn yr ail gyfarfod, derbyniwyd cyflwyniad gan Arweinydd Ansawdd Diogelu a Llesiant yr Adran Addysg ar drefniadau diogelu ysgolion. 'Roedd Pennaeth yr Adran ynghyd â'r Swyddog Diogelu a Llesiant Addysg yn bresennol yn ogystal i ymateb i gwestiynau'r aelodau. Eglurwyd pa gefnogaeth oedd ar gael gan yr Adran Addysg ar drefniadau diogelu mewn ysgolion, gan ymhelaethu ar yr hyfforddiant, holiadur blynyddol, Awdit Trefniadau Diogelu a'r adnoddau ar gael i'r ysgolion godi ymwybyddiaeth o'r

trefniadau ymysg staff a disgyblion. Yn dilyn y cyfarfod, rhannwyd enghreifftiau o bosteri i godi ymwybyddiaeth disgyblion o'r hyn i'w wneud i godi pryder.

4.7 Ymunodd swyddogion o'r Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd nes ymlaen yn y cyfarfod. 'Roedd y Pennaeth Cynorthwyol Diogelu ac Ansawdd a Rheolwr Tîm Derbyn yn bresennol i drafod y cydweithio rhwng ysgolion/yr Adran Addysg a'r Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd. Nodwyd bod diffyg gwybodaeth a chywirdeb mewn cyfeiriadau yn gallu bod yn her i'r Tîm Derbyn, ond bod trafodaethau'n cael eu cynnal gyda'r Adran Addysg i geisio adnabod a goresgyn y rhwystrau hyn. Ymhelaethwyd bod yr ail strwythuro o fewn yr Adran Addysg yn golygu fod y Tîm Diogelu a Llesiant yn yr Adran Addysg yn gallu cynghori swyddogion o'r ysgolion cyn iddynt gyfeirio materion i'r Tîm Derbyn yn yr Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd.

4.8 Rhoddwyd ystyriaeth i'r camau nesaf a phenderfynwyd ar yr ysgolion i'w cynnwys yn y sampl. Dyma'r ysgolion y penderfynwyd ymweld â hwy:

Cynradd (6)	Ysgol Garndolbenmaen, Llanllechid, Maenofferen, Nefyn, Rhiwlas, Tanygrisiau
Uwchradd (3)	Ysgol Glan y Môr, Tryfan, Tywyn
Arbennig (1)	Ysgol Pendalar
Dilynol (1)	Ysgol Bro Idris (y prif safle, safle Dinas Mawddwy a safle Llanelltyd)

4.9 Penodwyd Gareth Morgans, arbenigwr allanol annibynnol yn y maes, i gynorthwyo aelodau'r ymchwiliad. Mae ganddo brofiad eang o drefniadau diogelu mewn ysgolion ac wedi gweithio fel Cyfarwyddwr Addysg a Gwasanaethau Plant yng Nghyngor Sir Gâr hyd ei ymddeoliad. 'Roedd yn bresennol yn y trydydd cyfarfod ac fe wahoddwyd cynrychiolydd o Estyn i'r cyfarfod i roi barn Estyn ar drefniadau'r awdurdod. Rhoddwyd cyfle i'r aelodau holi am fwy o wybodaeth er mwyn cael gwell dealltwriaeth o drefniadau arolygu Estyn.

4.10 Bu i'r Ymgynghorydd Allanol a Chyfarwyddwr Cynorthwyol Estyn ymhelaethu ar ymarfer da o ran trefniadau diogelu mewn ysgolion. Amlygwyd y themâu canlynol:

- o Diwylliant cadarn o ddiogelu a lles disgyblion
- o Hyfforddiant addas
- o Mannau dysgu diogel
- o Gwyliadwriaeth a chymorth i ddisgyblion
- o Polisiâu a gweithdrefnau clir
- o Ymateb i fygythiadau ehangach
- o Lleisio barn (disgyblion ac athrawon)
- o Hunan arfarniad effeithiol

4.11 Ym mhedwerydd cyfarfod yr ymchwiliad, ystyriwyd gwybodaeth am drefniadau diogelu ysgolion yn y sampl. Cyflwynwyd adroddiad a oedd yn cynnwys:

- o detholiad o wybodaeth o adroddiadau diweddaraf Estyn ynghyd â dolen i'r adroddiadau;
- o gwybodaeth ynghylch Polisi Diogelu Plant yr ysgolion ynghyd â nodiadau o eithriadau; a
- o chrynodeb o ymatebion i holiadur blynyddol diogelu 2023/24 gan yr ysgolion yn y sampl.

4.12 Amlygwyd yr angen i gael taflen cyd-destun ar gyfer pob ysgol er mwyn i'r aelodau fod yn ymwybodol o'r wybodaeth berthnasol cyn ymweld â'r ysgolion. Gweler templed taflen cyd-destun ysgol yn **Atodiad 3**.

4.13 Cyflwynwyd rhestr o gwestiynau posib gan Gareth Morgans yr ymgynghorydd allanol, gan bwysleisio fod yr holl wybodaeth a nodwyd uchod hefyd yn gyd-destun allweddol pwysig i'w ystyried a'i gofio cyn mynd ar unrhyw ymweliad i ysgol.

4.14 Cadarnhawyd yr angen i gadw cysondeb ar gyfer y cwestiynau i'r gwahanol ysgolion yn y sampl, gan gydnabod y gall y cwestiynau dilynol amrywio rhywfaint o ysgol i ysgol. Trafodwyd y cwestiynau ac yn dilyn y sylwadau fe grynhowyd a miniogwyd y cwestiynau.

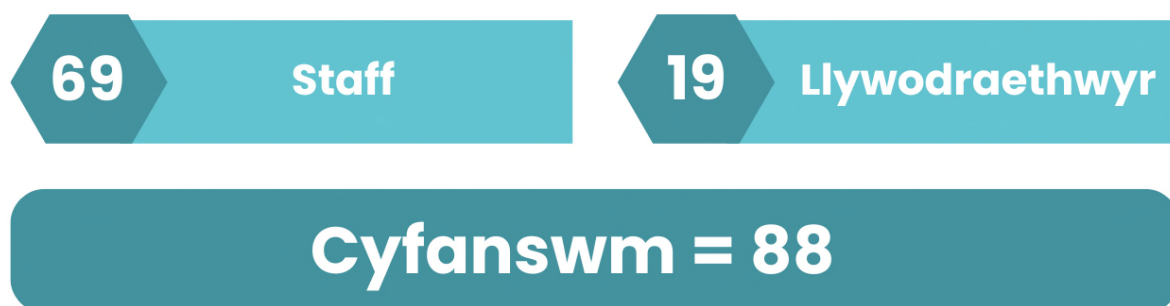
4.15 Penderfynwyd rhannu rhai o'r cwestiynau gyda'r ysgolion o flaen llaw. Mae'r cwestiynau a rannwyd ymlaen llaw yn **Atodiad 4**. Gyda'r cwestiynau a ofynnwyd yn yr ymweliadau yn **Atodiad 5**.

- 4.16** Adnabuwyd yr angen i greu rhestr wirio amgylchedd a diwylliant diogelu ysgolion. Gweler yn **Atodiad 6** y rhestr wirio a luniwyd gan yr ymgynghorydd allanol er mwyn galluogi'r aelodau i nodi sylwadau wrth fynd o gwmpas yr ysgolion a'u hargraffiadau ar derfyn yr ymweliadau.
- 4.17** Bu i gynrychiolaeth o aelodau'r ymchwiliad (isafswm o ddau aelod) yn ogystal â'r Swyddog Arweiniol neu'r Swyddog Cefnogol ymweld â'r 11 ysgol yn y sampl yn ystod Mai – Gorffennaf 2025. Gweler mwy o wybodaeth am yr ymweliadau ar dudalen 14. Bu'r ymweliadau yn fodd i aelodau'r ymchwiliad gasglu tystiolaeth yn uniongyrchol gan staff a llywodraethwyr ysgolion.
- 4.18** Ym mhumed cyfarfod yr ymchwiliad, bu trafodaeth am argraffiadau cychwynnol yr aelodau yn dilyn ymweliadau i'r ysgolion.
- 4.19** Cynhaliwyd chweched cyfarfod yr ymchwiliad ym mis Medi, trafodwyd canfyddiadau yn deillio o'r ymweliadau ac ystyriwyd argymhellion posib. Yn ogystal, rhoddwyd sylw i'r gwaith o gomisiynu darparwr i gwblhau'r gwaith o glywed llais disgyblion. Manylwyd ar y camau a gymerwyd i adnabod darparwr posib a rhannwyd gwybodaeth am opsiynau a dderbyniwyd gan un darparwr i gwblhau'r gwaith. Adroddwyd y rhagwelwyd y gallai'r darparwr gyflawni'r gwaith ym mis Rhagfyr 2025.
- 4.20** Yn seithfed cyfarfod yr ymchwiliad, cafwyd trafodaeth gyda swyddogion o'r Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd. Roedd y Pennaeth Adran Plant Gweithredol, Pennaeth Cynorthwyol Diogelu ac Ansawdd a Swyddog Derbyn Cyfeiriadau yn bresennol. Cafwyd trafodaeth am faterion wedi codi yn sgil ymweliadau â'r ysgolion yr oedd aelodau'r ymchwiliad yn dymuno eu holi ymhellach.
- 4.21** Adroddwyd yn y cyfarfod bod y darparwr a adnabuwyd i fod yn cynnal y gwaith i glywed llais y disgybl wedi cysylltu yn nodi eu bod o'r farn nad oedd y sampl yn ddigonol. Rhoddwyd ystyriaeth i'r camau nesaf gan ystyried cyd-destun a brîff yr ymchwiliad. Cytunwyd i gysylltu gyda'r darparwr yn gofyn iddynt gyflawni'r gwaith yn unol â'r brîff gwreiddiol. Derbyniwyd ymateb gan y darparwr na allent gyflawni'r gwaith ar y sail yma ond eu bod yn fodlon trafod. O ganlyniad, penderfynwyd symud ymlaen i chwilio am ddarparwr arall i wneud y gwaith ar y sail a oedd yn ofynnol er mwyn cyflawni gwaith yr ymchwiliad.

- 4.22** Yn wythfed cyfarfod yr ymchwiliad, bu sgwrs am faterion adnoddau dynol. 'Roedd y Pennaeth Gwasanaethau Corfforaethol ac Arweinydd Tîm Ymgynghorydd Adnoddau Dynol yn bresennol. Gosodwyd y cyd-destun ganddynt ar gyfer gwaith Adnoddau Dynol mewn cyswllt ag ysgolion. Esboniwyd mai cyfrifoldeb yr ysgolion yw materion sy'n codi, ond fod y Gwasanaeth Adnoddau Dynol ar gael i gynnig cefnogaeth ac arweiniad. Bu cyfle i aelodau'r ymchwiliad ofyn cwestiynau a thrafod senarios posib gyda'r swyddogion.
- 4.23** Yn y nawfed cyfarfod, bu i'r aelodau gael sgwrs gyda'r Pennaeth Addysg a'r Arweinydd Ansawdd Diogelu a Llesiant am y berthynas cydweithio rhwng yr Adran a'r Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd ac am faterion asesu addasrwydd unigolyn i fod yn gweithio gyda phlant.
- 4.24** Bu i'r aelodau ystyried argymhellion posib yn codi o gyfarfodydd yr ymchwiliad gan gadw mewn cof yr argymhellion posib a luniwyd yn dilyn yr ymweliadau i'r ysgolion.
- 4.25** Cadarnhawyd yn y cyfarfod bod Dr Ceryl Teleri Davies wedi ei phenodi i gwblhau'r gwaith o glywed llais disgyblion, gyda'r bwriad o gwblhau'r gwaith erbyn diwedd mis Mai 2026.
- 4.26** Cwblhawyd y gwaith yn unol â'r amserlen ac fe dderbyniwyd cyflwyniad ar y gwaith ar yr 8fed o Fehefin. Gwahoddwyd aelodau'r Bwrdd Ymateb i fod yn bresennol er mwyn clywed canfyddiadau ac argymhellion yn deillio o'r gwaith. Nodwyd gwerthfawrogiad o'r cyflwyniad a'r cyfle i fod yn bresennol. Mae copi o'r cyflwyniad yn **Atodiad 7**. Manylir ar y gwaith yma ar dudalen 23.
- 4.27** Yn negfed cyfarfod yr ymchwiliad, bu i aelodau'r ymchwiliad drafod yr holl argymhellion posib gan gynnwys yr argymhellion yn deillio o waith llais disgyblion. Nodwyd addasiadau a newidiadau posib i'r argymhellion.
- 4.28** Yng nghyfarfod olaf yr ymchwiliad, trafodwyd adroddiad drafft terfynol yr ymchwiliad gyda'r Aelod Cabinet Addysg a'r Pennaeth Addysg yn ogystal â'r Aelod Cabinet Plant a Chefnogi Teuluoedd a'r Pennaeth Plant a Chefnogi Teuluoedd.

5. Ymweliadau i'r Ysgolion

- 5.1** Bu i gynrychiolaeth o aelodau'r ymchwiliad (isafswm o ddau aelod) yn ogystal â'r Swyddog Arweiniol neu'r Swyddog Cefnogol ymweld â'r 11 ysgol yn y sampl yn ystod mis Mai, Mehefin a Gorffennaf 2025.
- 5.2** Roeddent yn ymweliadau o leiaf hanner diwrnod o hyd i bob ysgol gydag ymweliad i'r Ysgol Ddilynol yn golygu ymweld â'r prif safle a dau safle arall.
- 5.3** Cynhaliwyd sgysiau agored anffurfiol gyda Phenaethiaid, Personau Diogelu Dynodedig (PDD), Dirprwyon Diogelu Dynodedig, Athrawon, Staff Ategol ynghyd â Chadeiryddion a Llywodraethwyr Diogelu Dynodedig. Mae'r cwestiynau a oedd yn sail i'r sgysiau i'w gweld yn **Atodiad 5**.
- 5.4** Yn ystod yr holl ymweliadau bu i aelodau sgwrsio gyda:



- 5.5** Y nifer a gymerodd ran fesul sector:



- 5.6** Yn ogystal â chynnal sgysiau bu aelodau yn cymryd sylw o amgylchedd a diwylliant diogelu'r ysgolion gan nodi sylwadau ar y rhestr wirio. Ar derfyn yr ymweliadau bu i aelodau drafod eu hargraffiadau a chwblhawyd tabl a oedd ar yr un daflen a'r rhestr wirio. Gweler y ddogfen yn **Atodiad 6**.

5.7 Gwerthfawrogwyd yn fawr y croeso a dderbyniwyd gan yr ysgolion a'r trafodaethau agored a oedd yn rhoi mewnwleddiad i'r aelodau o sut mae trefniadau diogelu yn cael eu gweithredu yn ymarferol mewn ysgolion.

5.8 Dyma'r prif ganfyddiadau yn deillio o'r ymweliadau o dan themâu penodol:

Diogelu

- o Trefn ar gyfer adrodd ar faterion diogelu i weld ar flaen bysedd staff o bob lefel a threfniadau cofnodi clir gyda chyfathrebu cyson am hyn yn yr ysgolion.
- o Trefniadau diogelu mewn ysgol arbennig yn hynod bwysig, ond cyfathrebu gyda phob disgybl yn her oherwydd natur yr anghenion - yn aml mae 'pryder' neu ddigwyddiad yn cael ei ddangos yn ymddygiad y plant yn hytrach na datgeliad penodol.
- o Staff ar draws yr ysgolion yn ymwybodol bod angen cofnodi a chadw golwg ar faterion llai sy'n codi gan y gallai batrwm amlygu sydd o bosib yn arwain at fater diogelu.
- o Staff yn gwybod sut i ymateb i ddatgeliad gan ddisgybl. Mewn un ysgol gynradd, gwelwyd bod dealltwriaeth rhai aelodau o staff yn cymylu o ran y drefn gyda Gwasanaethau Cymdeithasol.
- o Trefniadau mewn rhai ysgolion lle mae staff yn cofnodi'r pryder ac yn mynd at y PDD, galwad ffôn neu'n anfon e-bost i nodi eu bod wedi cofnodi pryder. Pan fo'r mater yn ddifrifol / bod risg i'r plentyn, dealltwriaeth i fynd at y PDD neu aelod o Dîm Diogelu'r ysgol.
- o Yn gyffredinol, mae staff yn cael adborth yn dilyn adrodd ar bryder diogelu. Yr adborth yn amrywio o wybod bod y pryder yn cael ei ddelio gydag ef, cael gwybod y camau sydd wedi eu cymryd mewn ymateb, i gael cadarnhad o'r canlyniad.
- o Materion diogelu yn cael eu trafod mewn cyfarfodydd staff wythnosol. Trefniadau cadarn yn yr ysgolion uwchradd gyda'r Tîm Diogelu yn trafod pryderon (newydd a rhai sy'n parhau) gan roi cynllun mewn lle o ran camau i'w cymryd mewn ymateb i'r pryder.

Materion o dan y trothwy diogelu

- o Mwy o faterion o dan y trothwy yn codi yn gyson mewn ysgolion. Y materion yma yn cymryd amser yr ysgol/Pennaeth gan fod angen ymateb iddynt (gallu bod yn her mewn ysgolion bychain).
- o Mae llawer o weithwyr/asiantaethau yn ymwneud ag anghenion lles. Nodwyd bod angen mwy o *joined up thinking* gan fod y ddarpariaeth ar hyn o bryd yn fratiog.
- o Rhwystredigaeth wedi ei nodi gan 2 ysgol gynradd ac 1 ysgol uwchradd bod yr ysgol yn derbyn arweiniad i siarad gyda rhieni am faterion dan y trothwy. Nodwyd ei fod yn anodd pan fo rhiant ddim eisiau gwybod am y mater a'i fod yn gallu effeithio ar y berthynas gyda'r ysgol.
- o Nodwyd mewn un ysgol uwchradd ei fod yn haws i'r ysgol wneud cyswllt gyda'r rhieni gan fod y berthynas yn bodoli eisoes. Roedd yn gweithio'n dda efo materion sydd ddim yn fater diogelu.

Systemau

- o 9 ysgol gyda system electroneg i gofnodi pryder, 1 ysgol gynradd gyda system electroneg a ffurflenni papur (yn sganio'r ffurflenni i'r system) ac 1 ysgol gynradd gyda system ffeilio papur.
- o 8 ysgol yn defnyddio MyConcern gan gynnwys ysgol uwchradd sydd yn ei ddefnyddio a'r system Provision Map yn ogystal. Un ysgol uwchradd yn defnyddio Microsoft Forms a'r ysgol uwchradd arall yn defnyddio ClassChart a'r 'Meetings Log' yn system Provision Map (y ddwy system yn siarad efo'i gilydd).
- o Systemau cofnodi a thracio gwahanol yn yr ysgolion yn gallu arwain at ddiffyg wrth rannu gwybodaeth yn rhwydd am ddisgyblion/unigolyn sy'n symud o ysgol i ysgol.

Nodwyd sylwadau yn yr ysgolion uwchradd a'r ysgol ddilynol yn gysylltiedig â disgyblion sydd yn trosglwyddo o ysgol neu ardal cyngor arall. Nodwyd fod y wybodaeth yn araf yn cyrraedd ysgolion.

Cyfeiriwyd yn ogystal at effeithlonrwydd trosglwyddo gwybodaeth o'r ysgol gynradd i'r ysgol uwchradd. Nodwyd oherwydd systemau gwahanol nid oedd yn bosib trosglwyddo'r wybodaeth yn awtomatig.

Yn ogystal, codwyd pryder am sicrhau gwybodaeth am blant oedd yn parhau yn ddisgyblion mewn ysgol yng Ngwynedd ond oedd wedi gorfod ffoi dros dro ar sail eu diogelwch i gyngor arall. Roedd sicrhau gwybodaeth gyfredol amdanynt yn her.

Hyfforddiant

- o Hyfforddiant diogelu yn cael ei gynnal ar ddiwrnod 'Hyfforddiant Mewn Swydd (HMS)' cychwyn mis Medi, gyda staff yr ysgol i gyd yn bresennol (gan gynnwys cymorthyddion a staff ategol) mewn 8 ysgol.
- o Hyfforddiant diogelu yn cael ei gynnal ar ddiwrnod 'HMS' cychwyn mis Medi, gyda staff addysgol yr ysgol i gyd yn bresennol, a hyfforddiant ar wahân yn cael ei gynnal i staff ategol yn y tair ysgol arall. Nodwyd mewn un ysgol bod bwriad i newid hyn ar gyfer Medi 2025.
- o 2 ysgol wedi nodi yn benodol eu bod yn cynnal 'refresher' o'r hyfforddiant / atgoffa staff ar ddiwrnodau HMS yn ystod y flwyddyn.
- o Ymarfer da i ysgolion gyda mwy na un safle – 2 berson ar bob safle wedi derbyn hyfforddiant lefel 2 ac yn gymwys i ymdrin â materion diogelu.
- o Nododd Llywodraethwr Diogelu Dynodedig a oedd wedi cwblhau'r hyfforddiant lefel 2 y byddai'r cyfle i weithio trwy senarios gwahanol fel rhan o'r hyfforddiant yn fuddiol ac yn cyfoethogi'r hyfforddiant.
- o Trefniadau ysgolion o ran hyfforddi staff llanw yn amrywio.

Llywodraethwyr

- o Llywodraethwyr yn cymryd y cyfrifoldeb am ddiogelu o ddifri ac yn gyffredinol yn herio'r Pennaeth yn gyson am faterion diogelu (a diogelwch y safle) gan sicrhau fod y Pennaeth yn gweithredu ar eu hargymhellion.

- o Llywodraethwyr yn rhan bwysig o drefniadau diogelu. Yn adolygu polisïau yn flynyddol ac yn cadw mewn cof bod angen i'r polisïau fod yn ymarferol ac yn helpu'r Pennaeth/Staff i gyflawni eu rôl.
- o Sôn am faterion yn ymwneud â diogelu ym mhob cyfarfod llawn o'r corff llywodraethol. Diogelu yn eitem benodol ar y rhaglen gan rhai ac eraill ddim.
- o Pwysau a chyfrifoldeb rôl Llywodraethwyr - teimlad o fod 'allan o'u dyfnder' gyda'r disgwyliadau a'r cyfrifoldebau, gan gofio mai pobl llebyg ydynt. Anoddach fyth wrth dderbyn cwyn/ymdrin â mater, a ddim yn gwybod yn iawn lle i droi os yw'r honiad am y Pennaeth.
- o Aelodau o'r corff llywodraethol sydd gyda chefnidir mewn meysydd yn ymwneud â diogelu a/neu'r maes addysg yn gymorth ac yn rhoi sicrwydd i'r ysgol a llywodraethwyr eraill wrth drafod materion diogelu.
- o Yn yr un modd staff sy'n llywodraethwyr yn siarad o brofiad ac yn bwydo gwybodaeth i'r corff llywodraethol.
- o Enghreifftiau o Lywodraethwyr Diogelu Dynodedig yn trafod materion diogelu un i un gyda'r Pennaeth.

Staff

- o Yr holl staff yn cymryd y cyfrifoldeb o ddifri ac yn nodi eu bod yno i'r plant ac mai nhw sydd bwysicaf. Yn nodi y byddent yn adrodd yn syth ar unrhyw bryder. Er yn cydnabod pe byddai'n ymwneud ag aelod arall o staff neu'r Pennaeth na fyddai'n hawdd y byddai'n rhaid codi'r mater.
- o Nodwyd mewn un ysgol fod staff yn trafod ymysg ei gilydd os nad oeddent yn siŵr a ddylid cofnodi pryder neu beidio. Lle i sicrhau bod yr hyfforddiant diogelu yn hollol glir y dylid cyfeirio at y PDD os oes unrhyw gonsyrn.
- o Staff weithiau ddim yn gwahaniaethu o ran pryd y byddent yn cysylltu gyda'r Tîm Diogelu Addysg neu'r Tîm Derbyn.
- o Penodiadau yn yr ysgolion yn dilyn canllawiau'r Adran Addysg gan gynnwys cynnal gwiriadau DBS a'u cofnodi.

Rhieni

- o Cyfathrebu yng nghyswllt materion diogelu yn amrywio o ysgol i ysgol.
- o Yr ysgolion uwchradd yn cyfeirio at holiadur diogelu yn cael ei anfon at rieni.
Yn gyfle i nodi os yw eu plentyn yn teimlo'n ddiogel yn yr ysgol, unrhyw bryderon ac os yn fodlon gyda sut mae'r ysgol wedi ymateb i bryderon.

Disgyblion

- o Disgyblion yn cael cyfleoedd cyson e.e. drwy 'dydd llun lles', gwasanaethau, trafod perthnasau iach gan gynnwys cyffwrdd priodol ac amhriodol, atgoffa gan athrawon ayyb fel eu bod yn ymwybodol o'r angen i adrodd ar faterion diogelu ac yn gwybod lle i droi.
- o Asiantaethau eraill megis NSPCC, yr Heddlu yn dod i mewn i'r ysgolion.
- o Arfer da – ysgol wedi anfon holiadur at y disgyblion i'w holi a ydynt yn gwybod lle ac at bwy i droi mewn achos diogelu.
- o Posterï yn nodi pwy all disgyblion droi atynt ond hefyd yn cael eu gwneud yn ymwybodol eu bod yn gallu mynd at staff arall hefyd.

Presenoldeb

- o Proses i wirio absenoldebau a threfniadau tracio presenoldeb ym mhob ysgol.

Materion Gweledol / Adeilad

- o Posterï diogelu wedi eu gweld ar lefel gywir a phriodol i'r plant gyda'r ieithwedd yn syml a phriodol ac yn cynnwys lluniau, a phosterï gwahanol i'r staff yn cynnwys mwy o fanylion mewn pum ysgol gynradd a'r ysgol arbennig.
O ran yr ysgol arbennig, yn anodd cael posterï addas ar gyfer bob disgybl.
- o Gwelwyd er bod gwybodaeth diogelu yn cael ei arddangos yn yr ysgolion, nid oeddent ar bob achlysur ar lefel llygaid y disgyblion ieuengaf.

- o Poster i gwybodaeth am y personau diogelu dynodedig, manylion cyswllt y Tîm Diogelu Addysg a'r Tîm Derbyn yn ogystal â Chadeirydd y Llywodraethwyr ym mhob ysgol.
- o Pob ysgol yn cynnwys lluniau personau diogelu dynodedig yr ysgol heblaw am un ysgol. Yr ysgol wedi bod yn rhoi lluniau yn y gorffennol ond wedi derbyn arweiniad i dynnu'r lluniau o'r poster. Templed diweddaraf a dderbyniwyd gan yr Adran Addysg gyda lle i roi lluniau ond wedi penderfynu peidio gwneud.
- o Esiamplau o waliau diogelu yn yr ysgolion cynradd gyda mewnbwn gan y disgyblion e.e. disgyblion wedi creu posteri sy'n nodi pwy sy'n gallu eu helpu, gwybodaeth am hawliau, gwybodaeth NSPCC.
- o Gwelwyd enghreifftiau o flychau megis 'worry monster' lle gallai disgyblion sgwennu ar ddarn o bapur eu henw a beth sydd yn eu poeni, blychau siarad yn y dosbarth i ddisgyblion roi nodyn os eisiau codi pryder/siarad, blwch postio tu allan i'r Hafan "Hoffwn i fy athro wybod".
- o Bob ysgol heblaw am un ysgol gynradd gyda threfniadau mewngofnodi ac allgofnodi. Boed yn system electroneg neu'n drefn bapur.
- o Bathodynau ymwelwyr yn cael eu darparu gan ran fwyaf o'r ysgolion. Un ysgol gynradd ddim yn eu darparu a threfniadau gan un ysgol uwchradd bod ymwelwyr sydd yn gysylltiedig â'r Cyngor yn defnyddio eu bathodynau adnabod swyddogol.
- o Trefniadau rheoli mynediad trwy ddrysau gyda defnydd o 'fob' yn rhan fwyaf o'r ysgolion. Un ysgol uwchradd wedi cryfhau eu trefniadau o fynediad trwy'r dderbynfa o ddefnyddio keypad i 'fob' yn dilyn archwiliad gan swyddog o'r Tîm Diogelu Addysg.
- o Mynediad i ddysgwyr yn yr ysgolion uwchradd ddim trwy'r dderbynfa, mynediad trwy ddrysau gwahanol sydd yn agor ar gychwyn y diwrnod ac yn cau cyn cael eu hail-agor ar ddiwedd y diwrnod. Giât mynediad ychwanegol i'r safle yn cael ei agor a'i gau yn yr un modd.

- o Amgylchedd yr ysgolion o ran diogelwch ffiniau'r safle yn safonol gyda'r ysgolion sydd angen cryfhau unrhyw wendidau yn y ffensys o gwmpas y safle yn ymwybodol ac yn rhoi sylw i'r mater.
- o Trefniadau mewn lle gan yr ysgolion i wirio cyflwr y safle ac yn rhoi sylw i faterion iechyd a diogelwch.

Cyswllt gyda'r Adran Addysg

- o Pob ysgol yn ymwybodol y gallent gysylltu gyda'r Tîm Diogelu Addysg i gael arweiniad am faterion dan y trothwy, heblaw am un ysgol gynradd.
- o Ysgolion yn cydweithio gyda Swyddogion Lles Addysg sydd yn darparu cefnogaeth ar gyfer teuluoedd.
- o Nodwyd mewn un ysgol uwchradd bod cefnogaeth wedi gwella yn dilyn sefydlu'r Tîm Diogelu Addysg. Ymhelaethwyd bod mwy o swyddogion a'i fod yn haws i gael gafael arnynt i dderbyn cyngor ac arweiniad.
- o Gwnaed sylw mewn un ysgol uwchradd bod ymweliadau'r Tîm Diogelu yn hynod fuddiol.

Cyswllt gyda'r Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd

- o Hapus i ofyn am gymorth y Tîm Derbyn, teimlo'n well cael barn arall ar y ffordd ymlaen. Yn cydweithio, codi ffôn ac maent yn ateb yn syth. Fel arfer yr ymateb yn reit sydyn.
- o Yn derbyn ymateb amserol gan y Tîm Derbyn. Nodwyd ei fod yn teimlo'n amser hir i aros pan fo mater diogelu yn codi, yr ysgol yn rhoi blaenoriaeth i'r mater, ond yn deall mai'r drefn yw penderfyniad 24 awr. Pan fo'r mater yn bryder lefel uwch, nid oedd enghraifft o sefyllfa pan nad oedd ymateb wedi ei dderbyn cyn amser gorffen yr ysgolion.
- o Nodwyd mewn rhai ysgolion bod lle i wella cyfathrebu am faterion 'dan y trothwy' fel bo'r ysgol yn gallu cefnogi'r disgybl yn briodol.

- o Rhai enghreifftiau o anghytuno o ran y ffordd ymlaen rhwng ysgolion â'r Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd. Yr ysgolion yn ystyried bod angen parhau efo'r gefnogaeth i'r disgybl/teulu am gyfnod hirach.
- o Rhai ysgolion yn teimlo eu bod yn cychwyn ymchwilio i faterion diogelu wrth orfod mynd yn ôl at y teulu 3 i 4 gwaith i holi cwestiynau pellach yn dilyn arweiniad gan Wasanaethau Cymdeithasol.

6. Llais Disgyblion

- 6.1** Yng nghyfarfod cyntaf yr ymchwiliad, adnabuwyd yr angen i ystyried sut y gellir cynnwys llais disgyblion yng ngwaith yr ymchwiliad.
- 6.2** Yn ystod y trafodaethau dilynol am y dull gorau o glywed llais disgyblion, pwysleisiwyd sensitifrwydd y sefyllfa a'r angen i swyddogion proffesiynol ymgymryd â'r gwaith hwn gan fod ganddynt yr hyfforddiant a'r cymwysterau angenrheidiol a phrofiad o gynnal gwaith cyfranogi gyda phlant a phobl ifanc ar bynciau sensitif.
- 6.3** Adnabuwyd darparwr i gwblhau'r gwaith a daeth aelodau'r ymchwiliad i gasgliad ar yr opsiwn gorau i glywed llais disgyblion ond yn anffodus nid oedd modd symud ymlaen i gydweithio gyda hwy oherwydd eu bod o'r farn bod angen mynd ymhellach na'r hyn a gytunwyd arno.
- 6.4** Llithrodd yr amserlen ar gyfer cynnal y gwaith llais disgyblion o ganlyniad. Nid oedd amheuaeth mai drwy gynnal gwaith trylwyr a chyflawn y byddai'r ymchwiliad craffu yn cael yr effaith fwyaf posib ar wella trefniadau diogelu mewn ysgolion gan wneud argymhellion sydd wedi eu llunio gan roi sylw dyledus a haeddiannol i lais y disgyblion.
- 6.5** Ail-gychwynnwyd ar y broses i benodi darparwr a bu'r ymchwiliad yn ffodus i benodi darparwr i gwblhau'r gwaith o fewn amserlen hynod heriol.
- 6.6** Cwblhawyd y gwaith ar ran yr ymchwiliad gan Dr Ceryl Teleri Davies, CTD Social Care and Research Consultancy Limited.
- 6.7** Cynhaliwyd grwpiau ffocws ym mis Mai 2026 gyda 57 o blant a phobl ifanc o ysgolion cynradd ac uwchradd, gan gynnwys aelodau o Fforwm Ieuenctid Gwynedd.

Cynradd

4 Grŵp Ffocws – Blynyddoedd 3 i 6

26 o ddisgyblion

Uwchradd

4 Grŵp Ffocws – Blynyddoedd 7 i 9

31 o ddisgyblion

6.8 Pwrpas y gwaith oedd archwilio dealltwriaeth disgyblion o drefniadau diogelu mewn ysgolion, yn benodol:

- o Sut byddai plant a phobl ifanc yn codi pryder;
- o Pwy fyddent yn mynd atynt am help neu gymorth;
- o Sut maent yn gwybod pwy i gysylltu â nhw o fewn yr ysgol;
- o A ydynt yn teimlo'n ddiogel, a bod rhywun yn gwrandao arnynt a'u cefnogi o fewn amgylchedd yr ysgol.

6.9 Oherwydd yr amserlen ac ymrwymadau cyfnod arholiadau, nid oedd yn bosib cynnwys lleisiau disgyblion ym mlynnyddoedd 10 – 13. Cydnabyddir y byddai wedi bod yn hynod werthfawr i'w cynnwys yn y gwaith hwn ond wrth ystyried gwahanol ffactorau, daethpwyd i'r casgliad y dylid cyhoeddi adroddiad ac argymhellion yr ymchwiliad craffu fel bod modd gweithredu yn amserol.

6.10 Prif ganfyddiadau cyffredinol y gwaith oedd:

Profiad o ddiogelu drwy
berthnasoedd a
diwylliant yr ysgol

Oedolion dibynadwy a
diogelwch emosiynol
yn themâu canolog

Gweld bod cysylltiad cryf
rhwng lles, tegwch
a pherthyn â theimlo'n
ddiogel

Disgyblion yn
gwerthfawrogi staff sy'n
agos-atoch ac sy'n
ymateb i emosiynau

6.11 Deilliodd 8 argymhelliad o'r gwaith yma:

Argymhelliad 1 - Parhau i gryfhau arferion diogelu ar sail perthnasoedd

Cryfhau diogelu sy'n seiliedig ar berthnasoedd a chael oedolion dibynadwy wrth law.

Argymhelliad 2 - Gwella'r eglurder ynghylch llwybrau diogelu a mynediad at gymorth.

Gwella'r cyfathrebu ynghylch cyfrinachedd, llwybrau cyfeirio a chymorth dilynol.

Argymhelliad 3 - Parhau i gryfhau mannau lles a chymorth bugeiliol

Cynnal a datblygu'r mannau lles a'r gefnogaeth emosiynol gynnar sydd ar gael.

Argymhelliad 4 - Parhau i ddatblygu addysg ar ddiogelu sy'n oed-briodol

Darparu addysg ar ddiogelu sy'n ymwneud â materion cyfredol, sy'n ymarferol ac yn golygu trafod.

Argymhelliad 5 - Cryfhau llais a rhan y disgyblion wrth ddatblygu'r maes diogelu

Ymgorffori llais disgyblion mewn prosesau i adolygu trefn ddiogelu a gwella ysgolion.

Argymhelliad 6 - Adolygu systemau ymddygiad

Cryfhau tegwch, cysondeb a chyfathrebu o fewn systemau ymddygiad.

Argymhelliad 7 - Cryfhau'r gefnogaeth ynghylch diogelu cyfoedion

Rhoi arweiniad cliriach ynghylch cefnogi cyfoedion, ffiniau a gofyn am gymorth.

Argymhelliad 8 - Adolygu'r trefniadau diogelu yn rheolaidd

Parhau i gynnal adolygiadau diogelu yn rheolaidd sy'n cynnwys llais disgyblion ar draws pob grŵp oedran.

6.12 Mae'r holl argymhellion heblaw am un wedi eu hymgorffori yn argymhellion yr ymchwiliad craffu, sef argymhelliad 6.

6.13 Penderfynwyd er bod perthynas rhwng ymddygiad a diogelu, bod yr argymhelliad i ysgolion adolygu systemau ymddygiad yn mynd tu hwnt i frîff yr ymchwiliad craffu. Credir ei fod yn fater i'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi ei ystyried wrth graffu'r eitem 'Presenoldeb, ymddygiad a chyrhaeddiad disgyblion yn ysgolion Gwynedd'.

6.14 Mae copi o'r cyflwyniad ar y gwaith llais disgyblion i'w weld yn **Atodiad 7**.

7. Y dystiolaeth a ystyriwyd

7.1 Bu i'r Grŵp Ymchwiliad Craffu ystyried tystiolaeth:

- Drwy dderbyn **cyflwyniad gan y Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol ar y cyd-destun cyfreithiol a chyflwyniad gan Arweinydd Ansawdd Diogelu a Llesiant ar drefniadau diogelu mewn ysgolion.**
- Drwy dderbyn **gwybodaeth am arfer da** gan arbenigwyr yn y maes.
- Drwy **roi sylw i ddata, polisïau diogelu plant a gwybodaeth cyd-destun** ynghyd ag **adroddiadau arolygiadau Estyn a chrynodeb o ymatebion i holiadur blynyddol diogelu 2023/24** yr ysgolion yn y sampl.
- Drwy **dderbyn ymateb ysgrifenedig** gan yr ysgolion i gwestiynau a anfonwyd ymlaen llaw.
- **Ymweld â'r 11 ysgol yn y sampl a chynnal sgysiau** gyda'r canlynol:

Penaethiaid, Personau Diogelu Dynodedig (PDD), Dirprwyon Diogelu Dynodedig, Athrawon, Staff Ategol ynghyd â Chadeiryddion a Llywodraethwyr Dynodedig Diogelu.

- **Cynnal 11 cyfarfod** o'r ymchwiliad gan drafod gyda swyddogion o'r Adrannau Addysg, Plant a Chefnogi Teuluoedd a Gwasanaethau Corfforaethol.
- Comisiynu darparwr i gwblhau **gwaith i glywed llais disgyblion** ac ystyried y canfyddiadau a'r argymhellion yn deillio o'r gwaith.

8. Argymhellion a Rhesymeg

8.1 Yn yr adran yma o'r adroddiad, mae argymhellion yr ymchwiliad craffu. Rhoddwyd ystyriaeth ddwys i'r holl argymhellion er mwyn sicrhau eu bod yn cloriannu'r holl dystiolaeth a gasglwyd yn ystod yr ymchwiliad.

8.2 Dymuna aelodau'r ymchwiliad dynnu sylw at egwyddor sydd yn holl bwysig ac yn greiddiol i sicrhau bod diwylliant diogelu agored a chynhwysfawr –

Mae gweithredu ar unrhyw bryder diogelu yn gyfrifoldeb moesol a chyfreithiol ar bob unigolyn beth bynnag eu rôl. Rhaid rhoi ystyriaeth uchel i ddiogelu drwy'r amser mewn unrhyw waith ac unrhyw ddatblygiad.

8.3 Mae'r argymhellion wedi eu gosod o dan themâu penodol. Nid ydynt wedi eu rhestru mewn trefn blaenoriaeth. Credir y bydd yr argymhellion yn eu cyfanrwydd yn arwain at gryfhau trefniadau diogelu mewn ysgolion ymhellach.

8.4 Hyfforddiant Staff a Llywodraethwyr

Argymhelliad 1 – Y dylid sicrhau fod hyfforddiant ar y lefel briodol yn cael ei gynnal yn flynyddol ar gyfer holl staff a llywodraethwyr a chynyddu'r nifer o staff mewn ysgolion sy'n cwblhau'r hyfforddiant lefel uwch.

Mae'r argymhelliad yma yn berthnasol i staff dysgu, staff arlwygo a glanhau, staff llanw a Llywodraethwyr.

Gwelwyd esiampl o ymarfer da yn yr ysgol ddilynol lle mae 2 berson ar bob safle yn gymwys i ymdrin â materion yn dilyn cwblhau hyfforddiant lefel 2. Yn ogystal, nodwyd ymarfer da o'r bwriad i gynyddu'r nifer yn Nhîm Diogelu ysgol uwchradd a rhoi ystyriaeth hefyd i benaethiaid blwyddyn wneud hyfforddiant diogelu i'r un lefel a'r tîm diogelu.

Byddai gwydnwch trefniadau diogelu mewn ysgolion yn cryfhau o ganlyniad i fwy o staff wedi cwblhau'r hyfforddiant ar lefel uwch.

Fel rhan o ystyriaeth o'r argymhelliad yma, amlygir yr angen i gryfhau trefniadau sicrhau fod athrawon llanw/achlysurol wedi derbyn hyfforddiant diogelu ac yn

ymwybodol o drefniadau diogelu fesul ysgol. Nodwyd arfer da mewn rhai ysgolion fod yr ysgol (Pennaeth) yn mynd drwy'r drefn diogelu cyn i'r athro/athrawes fynd ar lawr y dosbarth. Dylid ystyried os ddylai'r Adran Addysg fod yn cymryd cyfrifoldeb am sicrhau fod pob/unrhyw athro llanw wedi derbyn yr hyfforddiant priodol ac wedi derbyn gwiriad gan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS).

Yn ystod ymweliad i un ysgol, nodwyd cais i gael diweddarau hyfforddiant lefel 2 i Lywodraethwyr yn fwy aml gan fod hyn am gynorthwyo cadw'r gofynion ar flaen eu meddyliau.

Nododd Llywodraethwr Diogelu Dynodedig a oedd wedi cwblhau'r hyfforddiant lefel 2 y byddai'r cyfle i weithio trwy senarios gwahanol fel rhan o'r hyfforddiant yn fuddiol ac yn cyfoethogi'r hyfforddiant.

Croesawir bod tri maes hyfforddiant penodol ar gam-feithrin/meithrin perthnasodd amhriodol (*grooming*), materion Rhan 5 Gweithdrefnau Diogelu Cymru (honiadau / pryderon diogelu ynghylch ymarferwyr a'r rhai hynny mewn swyddi o ymddiriedaeth), a threfniadau canu'r gloch ar gyfer athrawon a gweithlu Gwasanaethau Cymdeithasol.

Mae aelodau'r ymchwiliad yn ymwybodol bod y Gwasanaeth Ymgynghorol Adnoddau Dynol yn edrych ar hyn o bryd ar ddynodi lefelau hyfforddiant diogelu penodol ar gyfer swyddi gan ddilyn arweiniad Gofal Cymdeithasol Cymru. Bydd hyn yn sicrhau fod staff yn cael eu hyfforddi i'r lefel briodol o ran diogelu. Gofynnir bod staff ysgolion yn cael eu cynnwys yn y gwaith i sicrhau fod lefel hyfforddiant priodol ar gael i bob aelod o staff.

Argymhelliad 2 - Bod yr Adran Addysg yn addasu eu sleidiau hyfforddiant i gynnwys 1 sleid benodol ar ddechrau'r hyfforddiant sy'n cynnwys rhifau ffôn cyswllt a chyfeiriadau e-byst penodol fel y gall staff eu printio i'w cadw'n saff.

Credir y bydd amlygu gwybodaeth bwysig ar un sleid fel ei fod ar gael yn hawdd i staff yn eu galluogi i weithredu yn ddiymdroi. Dylid cynnwys enwau a rhifau ffôn ar gyfer cysylltu gyda'r Tîm Diogelu a Llesiant Addysg, y Tîm Derbyn Cyfeiriadau ynghyd â gwybodaeth cysylltu tu allan i oriau.

Argymhelliad 3 - Dylai'r hyfforddiant diogelu fod hyd yn oed mwy clir, o ran y dylai staff gyfeirio unrhyw bryder at y Person Diogelu Dynodedig neu'r Dirprwy Berson Diogelu Dynodedig yn syth, â pheidio ymchwilio na phenderfynu eu hunain a yw'r mater yn cyrraedd y trothwy. Dylid atgoffa staff o hyn yn barhaus.

Yn ystod yr ymchwiliad cafwyd trafodaethau am yr angen i'r hyfforddiant diogelu gynnwys y wybodaeth angenrheidiol mewn modd clir a hawdd i'w ddeall.

Nodwyd mewn un ysgol fod staff yn trafod ymysg ei gilydd os nad oeddent yn siŵr a ddylid cofnodi pryder neu beidio. Mae angen sicrhau bod yr hyfforddiant diogelu yn hollol glir y dylid cyfeirio at y Person Diogelu Dynodedig (PDD) neu'r Dirprwy Berson Diogelu Dynodedig os oes unrhyw gonsyrn.

Dylai'r hyfforddiant hefyd egluro'r camau i'w cymryd pan nad yw'r PDD ar gael, pan fo risg uniongyrchol, pan nad yw'r PDD wedi gweithredu, neu pan fo'r pryder yn ymwneud â'r PDD, y Pennaeth neu aelod arall o staff.

Byddai amlygu yn glir yn yr hyfforddiant diogelu y dylai pob aelod o staff gofnodi a rhannu unrhyw bryder yn syth gyda'r Person Diogelu Dynodedig neu'r Dirprwy Berson Diogelu Dynodedig, heb geisio ymchwilio na phenderfynu eu hunain os yw mater yn cyrraedd y trothwy, yn arwain at weithredu pendant. Dylid atgoffa staff o hyn yn barhaus.

Argymhelliad 4 - Dylai'r Adran Addysg sicrhau fod pob corff Llywodraethu yn ymwybodol o'r camau penodol iddynt eu dilyn pan fo cwyn diogelu yn erbyn y Pennaeth a'r gefnogaeth sydd ar gael iddynt, gan sicrhau cefnogaeth briodol a digonol i'r Llywodraethwyr mewn achosion o'r fath.

Un mater a oedd yn codi wrth drafod gyda Llywodraethwyr oedd pwysau a chyfrifoldeb rôl Llywodraethwyr. Nodwyd teimlad o fod 'allan o'u dyfnder' gyda'r disgwyliadau a'r cyfrifoldebau, gan gofio mai pobl llewg ydynt. Mae'r sefyllfa yn anoddach fyth wrth dderbyn cwyn/ymdrin â mater diogelu. Nodwyd sylwadau nad oedd Llywodraethwyr yn gwybod yn iawn lle i droi os yw'r honiad am y Pennaeth.

Mae'r dystiolaeth a gasglwyd o'r ymweliadau yn dangos fod Llywodraethwyr yn gadarn o'r trefniadau diogelu ond yn ddibynnol ar y Pennaeth gan amlaf. Dylid rhoi ystyriaeth i'r gefnogaeth sydd ar gael i Lywodraethwyr gan y Cyngor pan fo sefyllfa yn

codi am gŵyn diogelu yn erbyn y Pennaeth. Hefyd, mae'n hanfodol bod Cadeiryddion Cyrff Llywodraethu Ysgolion yn ymwybodol bod cefnogaeth briodol ar gael iddynt er mwyn eu harfogi i ymateb i sefyllfa o'r fath.

8.4 Dealltwriaeth Disgyblion

Argymhelliad 5 – Bod angen parhau i ddatblygu addysg ddiogelu sydd yn briodol i oedran a gallu sy'n adlewyrchu materion cyfoes sy'n effeithio ar blant a phobl ifanc.

Mae addysg diogelu sydd yn briodol i oedran a gallu yn hanfodol er mwyn uchafu dealltwriaeth disgyblion o ran materion diogelu.

Dylai ysgolion ddarparu addysg diogelu ar y cyd gydag asiantaethau allanol sy'n adlewyrchu materion cyfoes sy'n effeithio ar bobl ifanc, gan gynnwys, niwed ar-lein, perthnasoedd, fepian, pwysau gan gyfoedion, llesiant emosiynol, cydsyniad a pherthnasoedd iach.

Yn y grwpiau ffocws llais disgyblion pwysleisiodd disgyblion yn arbennig bwysigrwydd addysg ddiogelu ymarferol ac yn seiliedig ar drafodaeth. 'Roedd dulliau rhyngweithiol, fideos a sesiynau trafodaethol yn ymddangos yn arbennig o effeithiol.

Byddai parhau i ddatblygu addysg ddiogelu sydd yn briodol i oedran a gallu gan ddefnyddio dulliau rhyngweithiol arwain at wella dealltwriaeth disgyblion o faterion diogelu.

Argymhelliad 6 - Dylai pob ysgol ffurfioli'r trefniadau o anfon holiadur yn rheolaidd at y disgyblion i'w holi a ydynt yn gwybod lle ac at bwy i droi mewn achos diogelu.

Byddai ffurfioli trefniadau anfon holiadur at ddisgyblion yn fodd o wirio dealltwriaeth disgyblion o ran gwybod lle ac at bwy i droi mewn achos diogelu.

Nodwyd yn yr ymweliad i'r ysgol ddilynol yr anfonwyd holiadur at y disgyblion i'w holi a ydynt yn gwybod lle ac at bwy i droi mewn achos diogelu.

Dylid ffurfioli'r trefniant yma fel ei fod yn ddull rheolaidd i ganfod dealltwriaeth disgyblion o'r trefniadau diogelu.

Argymhelliad 7 – Dylai ysgolion gyfathrebu yn glir, ac mewn modd sydd yn briodol i oedran a gallu, gyda disgyblion ynghylch cyfrinachedd, prosesau diogelu, llwybrau atgyfeirio, cymorth dilynol a mynediad at wasanaethau llesiant arbenigol.

Mae'r gwaith llais disgyblion yn dangos er bod disgyblion yn gyffredinol yn deall ble i gael cymorth, disgrifiodd disgyblion cynradd ac uwchradd ansicrwydd ynghylch beth sy'n digwydd ar ôl codi pryderon. 'Roedd rhai disgyblion hefyd yn ansicr ynghylch sut i gael mynediad at wasanaethau penodol, gan gynnwys gwasanaethau nyrsio ysgol a chwnsela.

Roedd disgyblion yn awyddus i gael gwybodaeth gliriach am gyfrinachedd, llwybrau cyfeirio ar gyfer cymorth a'r gefnogaeth ddilynol sydd ar gael.

Fe ddylai'r eglurder gynnwys esboniadau clir o weithdrefnau diogelu, siartiau llif gweledol, gwasanaethau ysgol, posterï ac atgoffa'n rheolaidd er mwyn helpu disgyblion i deimlo'n wybodus ac yn dawel eu meddwl wrth gael mynediad i gymorth.

8.5 Cefnogaeth i ddisgyblion

Argymhelliad 8 – Dylai ysgolion barhau i fuddsoddi mewn mannau llesiant diogel y gall disgyblion eu defnyddio'n hyblyg a heb stigma, ochr yn ochr â chymorth bugeiliol gweladwy sy'n hyrwyddo llesiant emosiynol ac ymyrraeth gynnar.

'Roedd mannau llesiant megis "Hafan" a "Noddfa" yn cael eu gweld yn hynod gadarnhaol gan ddisgyblion ac yn ymddangos fel ffynonellau pwysig o gymorth emosiynol ataliol.

Yn y grwpiau ffocws oed cynradd, roedd disgyblion yn cyfeirio'n gyson at oedolion dibynadwy, athrawon, yr Hafan, posterï, blychau pryder, blychau rhannu a "bwystfilod pryder" fel ffyrdd o godi pryderon. Roedd plant yn gwerthfawrogi'r dulliau hyn oherwydd eu bod yn cynnig preifatrwydd, dewis a hyblygrwydd, yn enwedig i ddisgyblion a allai deimlo embaras neu'n bryderus am siarad yn uchel. Esboniodd nifer o ddisgyblion y gall ysgrifennu pryderon i lawr deimlo'n haws oherwydd "does dim rhaid i bawb wybod."

Yn y grwpiau ffocws oed uwchradd, roedd disgyblion yn gweld y mannau hyn fel cymorth ataliol yn hytrach nag ymyriadau argyfwng yn unig. Pwysleisiodd pobl ifanc dro ar ôl tro y gall pob disgybl fod angen cymorth emosiynol ar adegau gwahanol a mynegwyd pryder na ddylai mynediad at gymorth cael ei gyfyngu na'i stigmatiddio.

Bydd parhau i fuddsoddi yn y mannau llesiant a'r cymorth bugeiliol mewn ysgolion yn cynyddu ymddiriedaeth disgyblion a'u parodrwydd i godi unrhyw bryder.

Argymhelliad 9 – Dylai ysgolion barhau i gryfhau dulliau diogelu sy'n seiliedig ar berthnasoedd, gan sicrhau bod pob disgybl yn cael mynediad at oedolion dibynadwy sy'n weladwy, yn hawdd mynd atynt ac yn ymatebol i'w hanghenion.

Ar draws ysgolion cynradd ac uwchradd, roedd disgyblion yn gyson yn gwerthfawrogi oedolion hawdd mynd atynt, gofalgarg a theg, ffynonellau cymorth gweledol ac amgylchedd lle'r oeddent yn teimlo eu bod yn cael eu gwrandao arnynt, eu parchu a'u cynnwys.

Amlygodd canfyddiadau'r gwaith llais disgyblion fod plant a phobl ifanc yn profi diogelu yn bennaf drwy berthnasoedd a rhyngweithiadau bob dydd gydag oedolion.

Dylai hyfforddiant staff barhau i atgyfnerthu pwysigrwydd cymorth perthynol ar draws pob rôl yn yr ysgol, nid yn unig o fewn timau diogelu dynodedig.

Bydd parhau i gryfhau dulliau diogelu sy'n seiliedig ar berthnasoedd a sicrhau bod pob disgybl yn cael mynediad at oedolion dibynadwy yn cryfhau ymdeimlad disgyblion o allu siarad gyda staff yn agored am unrhyw beth sydd yn eu poeni. Mae diwylliant agored a chynhwysol yn hynod bwysig er mwyn sicrhau bod trefniadau diogelu yn cael eu gweithredu yn effeithiol.

Argymhelliad 10 – Dylai ysgolion, lle mae'n briodol, barhau i gryfhau dulliau cymorth gan gyfoedion a darparu canllawiau cliriach ynghylch cyfrinachedd, ffiniau a phryd y mae angen cymorth gan oedolion cymwys.

Yn y grwpiau ffocws, dangosodd disgyblion empathi cryf a pharodrwydd i gefnogi eu cyfoedion, ond roedd rhywfaint o ansicrwydd yn parhau ynghylch sut i ymateb yn briodol pan fydd ffrindiau yn datgelu pryderon neu ofidiau.

Lle mae'n briodol, dylid parhau i gryfhau dulliau cymorth gan gyfoedion. Gallai hyn gynnwys mentora gan gyfoedion, llysgenhadon llesiant neu drafodaethau strwythuredig ynghylch ymddygiadau ceisio cymorth priodol.

Dylid darparu canllawiau cliriach ynghylch cyfrinachedd, ffiniau a phryd y mae angen cymorth gan oedolion cymwys fel bod disgyblion yn glir o'r angen i dderbyn cymorth gan oedolion cymwys mewn achosion diogelu.

8.6 Llais Disgyblion

Argymhelliad 11 - Dylai ysgolion gryfhau mecanweithiau gwranddo ar lais y disgybl wrth ddatblygu a monitro trefniadau diogelu drwy ddulliau megis cynghorau ysgol, grwpiau llesiant, arolygon disgyblion ac ymarferion ymgynghori rheolaidd.

Gwelwyd o'r grwpiau ffocws bod plant a phobl ifanc yn gwerthfawrogi cyfleoedd i ddylanwadu ar ddatblygiad trefniadau diogelu.

Dylai diogelu fod yn eitem i'w drafod yng nghyfarfodydd Cyngor Ysgol a chyfarfodydd eraill gan sicrhau fod yr eitem yn addas i'r oedran a'r gallu.

Byddai defnyddio gwahanol ddulliau eraill hefyd megis arolygon disgyblion ac ymarferion ymgynghori rheolaidd yn sicrhau bod llais disgyblion yn rhan greiddiol o ddatblygu a chryfhau trefniadau diogelu mewn ysgolion. Dylid rhoi sylw arbennig i sicrhau bod disgyblion yn deall sut mae eu barn yn cyfrannu at newid a gwelliannau o fewn ysgolion.

8.7 Adolygu Trefniadau Diogelu

Argymhelliad 12 - Dylai ysgolion a'r Adran Addysg barhau i gynnal adolygiadau rheolaidd o drefniadau diogelu mewn ysgolion sy'n cynnwys lleisiau plant a phobl ifanc o bob oed a gallu.

Dylid cynnal adolygiadau rheolaidd o drefniadau diogelu sy'n cynnwys lleisiau plant a phobl ifanc yn weithredol fel rhan o drefniadau sicrhau ansawdd a gwella gwasanaethau parhaus.

Dylai adolygiadau yn y dyfodol gynnwys disgyblion o bob grŵp oedran, gan gynnwys Blynyddoedd 10 -13, gan nad oedd eu safbwyntiau wedi'u cynnwys yn y gwaith llais disgyblion oherwydd ymrwymïadau arholïadau. Bydd hyn yn cryfhau dealltwriaeth o anghenion diogelu ar draws yr ystod oedran addysgol cyfan.

Ochr yn ochr â hyn, mae angen datblygu ffordd o fesur effaith newidiadau i systemau ac i fesur a gwerthuso'r trefniadau diogelu mewn ysgol. Cyfeiriodd ysgolion at yr Awdit Trefniadau Diogelu sydd yn cael eu cynnal gan y Tîm Diogelu a Lles Addysg. Nodwyd gwerthfawrogiad o'r awdit ac ystyriwyd ei fod yn hynod werthfawr gyda modd ymateb i ganfyddiadau'r awdit er mwyn cryfhau trefniadau diogelu yn yr ysgolion. Pwysleisir yr angen i adolygu newidiadau i drefniadau diogelu mewn ysgolion gan ddysgu gwersi ac addasu i wella trefniadau ymhellach. Byddai llunio mesuryddion perfformiad penodol er mwyn galluogi sicrhau cynnydd a gwerthuso trefniadau yn ychwanegiad cadarnhaol.

Argymhelliad 13 – Dylai ysgolion a'r Adran Addysg fonitro unrhyw batrymau risg a dysgu gwersi fel rhan o'r monitro diogelu rheolaidd. Dylid sicrhau fod y gwersi a ddysgir yn cael eu rhannu ar draws ysgolion a gwasanaethau perthnasol.

Dylai timau rheoli, cyfarfodydd staff a chorff Llywodraethol pob ysgol fod yn monitro diogelu'n gyson gan nodi strwythur cadarn i fod yn gwneud hyn (e.e. eitem benodol ar raglen cyfarfod).

Bu i aelodau'r ymchwiliad glywed am esiamplau o arfer da yn yr ymweliadau i'r ysgolion. Er enghraifft, materion diogelu yn cael eu trafod mewn cyfarfodydd staff wythnosol. Nodwyd bod trefniadau cadarn yn yr ysgolion uwchradd gyda'r Tîm Diogelu yn trafod pryderon (newydd a rhai sy'n parhau) gan roi cynllun mewn lle o ran camau i'w cymryd mewn ymateb i'r pryder.

O ran Llywodraethwyr, nodwyd bod materion yn ymwneud â diogelu yn cael sylw ym mhob cyfarfod llawn o'r corff llywodraethol. 'Roedd diogelu yn eitem benodol ar y rhaglen gan rhai ac eraill ddim.

Dylai diogelu fod yn eitem benodol ar raglenni cyfarfodydd tîm rheoli'r ysgol, cyfarfodydd staff a chyrff llywodraethol yn rheolaidd. Dylid monitro unrhyw batrymau risg a dysgu gwersi.

Dylai Llywodraethwyr dderbyn gwybodaeth am dueddiadau, gwybodaeth am y nifer o gyfeiriadau Rhan 5, Gweithdrefnau Diogelu Cymru (addaswydd unigolyn i weithio gyda phlant) a gwybodaeth am y gwersi a ddysgwyd.

Dylid rhoi sylw penodol i adnabod pryderon sy'n ailadrodd neu sy'n ymddangos yn fychan ar eu pennau eu hunain ond sydd, gyda'i gilydd, yn gallu dynodi risg sylweddol.

Mae rôl hefyd i'r Adran Addysg fonitro patrymau a dysgu gwersi gan roi trosolwg ac ystyried themâu o faterion yn codi yn yr ysgolion. Dylid sicrhau fod y gwersi a ddysgir yn cael eu rhannu ar draws ysgolion a gwasanaethau perthnasol.

8.9 Rhannu Gwybodaeth, Cofnodi Materion Diogelu a Systemau

Argymhelliad 14 - Dylai pob ysgol yng Ngwynedd fod yn gweithredu ar y system cofnodi (BromCom) sydd yn cael ei hariannu gan yr Adran Addysg i gofnodi materion diogelu am blentyn. Rhaid sicrhau fod y wybodaeth yn cael ei fwydo i'r system yn ddiodyn a bod gwybodaeth angenrheidiol yn cael ei rannu yn rhwydd ac amserol gyda swyddogion proffesiynol perthnasol (gan gynnwys Gwasanaethau Cymdeithasol).

Ar adeg yr ymweliadau i'r ysgolion sampl, roedd 9 ysgol gyda system electroneg i gofnodi pryder, 1 ysgol gynradd gyda system electroneg a ffurflenni papur (yn sganio'r ffurflenni i'r system) ac 1 ysgol gynradd gyda system ffeilio papur.

Roedd 8 ysgol yn defnyddio *MyConcern* gan gynnwys ysgol uwchradd sydd yn ei ddefnyddio a'r system *Provision Map* yn ogystal. Un ysgol uwchradd yn defnyddio Microsoft Forms a'r ysgol uwchradd arall yn defnyddio ClassChart a'r 'Meetings Log' yn system *Provision Map* (y ddwy system yn siarad efo'i gilydd).

Byddai un system sydd yn hwyluso rhannu gwybodaeth yn rhwydd gyda swyddogion proffesiynol perthnasol yn gwella effeithlonrwydd trefniadau diogelu. Dylai pob ysgol yng Ngwynedd fod yn gweithredu ar y system cofnodi (Bromcom) sydd yn cael ei hariannu gan yr Adran Addysg i gofnodi materion diogelu am blentyn.

Nodir bod rhaid sicrhau fod y wybodaeth yn cael ei fwydo i'r system yn ddiofyn a bod gwybodaeth angenrheidiol yn cael ei rannu yn rhwydd ac amserol gyda swyddogion proffesiynol perthnasol (gan gynnwys Gwasanaethau Cymdeithasol).

Pwysleisir pwysigrwydd sicrhau fod cronoleg digwyddiadau'n cael eu cofnodi, ynghyd â'r rhesymeg dros benderfyniadau.

Argymhelliad 15 - Bod 1 ffurflen gwybodaeth electroneg graidd yn cael ei datblygu, sy'n tynnu gwybodaeth o'r holl systemau er mwyn rhannu gwybodaeth angenrheidiol rhwng ysgolion a hynny'n amserol.

Nodwyd sylwadau yn yr ysgolion uwchradd a'r ysgol ddilynol yn gysylltiedig â disgyblion sydd yn trosglwyddo o ysgol neu ardal cyngor arall. Nodwyd fod y wybodaeth yn araf yn cyrraedd ysgolion. Cyfeiriwyd yn ogystal at effeithlonrwydd trosglwyddo gwybodaeth o'r ysgol gynradd i'r ysgol uwchradd. Nodwyd oherwydd systemau gwahanol nid oedd yn bosib trosglwyddo'r wybodaeth yn awtomatig.

Yn ogystal, codwyd pryder am sicrhau gwybodaeth am blant oedd yn parhau yn ddisgyblion mewn ysgol yng Ngwynedd ond oedd wedi gorfod ffoi dros dro ar sail eu diogelwch i ardal cyngor arall. Roedd sicrhau gwybodaeth gyfredol amdanynt yn her.

O ystyried enghreifftiau pan fo disgybl yn symud o sir i sir arall, gan gynnwys y tu allan i Gymru hefyd. Gyda'r cyfrifoldeb i sicrhau gwybodaeth am unigolyn/plentyn sydd yn trosglwyddo yn disgyn ar yr ysgol i ofyn i ysgolion/cynghorau eraill am y wybodaeth.

Dylai'r Cyngor ymgynghori gyda chynghorau cyfagos a dod i gytundeb ynghylch pryd a pham mae gwybodaeth yn cael ei rannu. Dylai'r trafodaethau gynnwys siroedd y Gogledd yn ogystal â Cheredigion a Phowys.

Amlygir o waith yr ymchwiliad, pwysigrwydd cydweithio ar draws ffiniau er mwyn sicrhau trefniadau diogelu cadarn.

Mae'r argymhelliad yma yn seiliedig ar ymarfer da o Geredigion, lle mae 1 ffurflen gwybodaeth electroneg wedi ei ddatblygu.

Argymhelliad 16 - Galw ar Lywodraeth Cymru i ariannu un system i holl ysgolion Cymru i sicrhau fod gwybodaeth am faterion diogelu yn trosglwyddo yn rhwydd gyda phlant a phobl ifanc wrth iddynt symud o ysgol i ysgol.

Mae aelodau'r ymchwiliad yn cydnabod bod hawl gan bob ysgol unigol i brynu system o'u dewis. Er hyn, credir y dylid galw ar Lywodraeth Cymru i ariannu un system i holl ysgolion Cymru.

Byddai buddsoddi yn y system BromCom ar draws Cymru yn hwyluso trosglwyddo gwybodaeth pan fo plant a phobl ifanc yn symud o ysgol i ysgol.

Nodir bod Llywodraeth Gogledd Iwerddon wedi ariannu'r system yma ar gyfer yr holl ysgolion yng Ngogledd Iwerddon.

Byddai defnyddio un system yn genedlaethol yn cryfhau trefniadau diogelu mewn ysgolion ac yn fodd o sicrhau bod gwybodaeth am faterion diogelu yn trosglwyddo yn rhwydd gyda phlant a phobl ifanc wrth iddynt symud o ysgol i ysgol.

Argymhelliad 17 - Galw ar Lywodraeth Cymru i ddatblygu system ffurfiol i gofnodi a monitro patrymau o ymddygiad amheus, sydd ddim yn cyrraedd y trothwy cyfeirio fel bod Gwasanaethau Cymdeithasol yn gallu ystyried addasrwydd unigolyn i weithio gyda phlant.

Bu i aelodau'r ymchwiliad drafod gyda swyddogion o'r Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd o ran senario lle'r oedd cwyn yn cael ei wneud am yr un unigolyn (oedolyn) dro ar ôl tro er nad oedd achos yn cyrraedd y trothwy. Esboniwyd y byddai cofnod yn cael ei gadw os oedd cwyn am unigolyn mewn safle o ymddiriedaeth, gyda herio'n digwydd ar bob cyfeiriad sy'n cyrraedd y Tîm Derbyn cyn dod i benderfyniad. Os nad oes camau pellach neu fod y cyflogwr yn delio gyda'r mater, yna bydd cofnod yn cael ei wneud am yr oedolyn ar system System Gwybodaeth Gofal Cymunedol Cymru (WCCIS). Gellir ystyried os oes patrwm yn codi bryd hynny.

Byddai ffurfioli trefniadau i gofnodi a monitro patrymau o ymddygiad amheus, sydd ddim yn cyrraedd y trothwy cyfeirio i fonitro patrymau ar lefel cenedlaethol, fel bod Gwasanaethau Cymdeithasol yn gallu ystyried addasrwydd unigolyn i weithio gyda phlant, yn cryfhau trefniadau diogelu ac yn lleihau risg. Gan arwain at ystyried addasrwydd unigolyn i weithio gyda phlant mewn ffordd ystyrlon a gwybodus.

8.10 Cynyddu Dealltwriaeth Rhieni a'u cynnwys yn Nhrefniadau Diogelu

Argymhelliad 18 - Bod yr Adran Addysg yn datblygu trefn gyson ar sut y gall ysgolion egluro prosesau diogelu i rieni a sut i'w cynnwys yn y trefniadau diogelu.

Byddai datblygu trefn gyson ar sut y gall ysgolion egluro prosesau diogelu i rieni a sut i'w cynnwys yn y trefniadau diogelu fod yn hynod werthfawr er mwyn sicrhau bod gan rieni ffydd yn y trefniadau diogelu mewn ysgolion ac yn teimlo'n rhan o'r broses.

Gwelwyd yn yr ymweliadau i'r ysgolion bod cyfathrebu yng nghyswllt materion diogelu yn amrywio o ysgol i ysgol. Gwybodaeth wedi ei gynnwys yn llawlyfr yr ysgol, gwefan yr ysgol, y polisi diogelu, cylchlythyrau, e-byst, negeseuon ar gyfryngau cymdeithasol a hysbysu unrhyw gymorth ychwanegol e.e. cefnogi teuluoedd.

Dylai'r ysgolion a'r Adran Addysg sicrhau fod Polisiâu Diogelu a Chwynion ynghyd â Llawlyfr yr ysgol ar wefannau'r ysgolion.

Mae lle i wella a datblygu cyfathrebu gyda rhieni ar draws y sir. Cyfeiriodd yr ysgolion uwchradd at holiadur diogelu yn cael ei anfon at rieni. Roedd yn gyfle i rieni nodi os yw eu plentyn yn teimlo'n ddiogel yn yr ysgol, unrhyw bryderon ac os yn fodlon gyda sut mae'r ysgol wedi ymateb i bryderon.

Nodwyd gan un ysgol gynradd eu bod yn gwahodd rhieni i'r ysgol unwaith y flwyddyn i drafod pwysigrwydd materion diogelu e.e. diogelwch ar y we ayyb gan ddefnyddio gwybodaeth gyfredol e.e. defnyddio'r ffilm 'Adolescence'. Gallai hyn fod yn rhywbeth i ysgolion ystyried ei wneud os yn ymarferol, yn ddibynnol ar faint yr ysgol.

Nododd un ysgol uwchradd eu bod wedi adnabod bod ymgysylltu gyda rhieni yn rhywbeth efallai sydd angen ei ddatblygu. Nodwyd y bwriad i edrych ar wella gwefan yr ysgol gan roi mwy o wybodaeth diogelu yno a rhoi botwm 'Adrodd ar broblem' ar gyfer materion diogelu fel sydd eisoes ar gael ar gyfer bwlio.

Mae angen egluro wrth rieni sut mae'r prosesau diogelu'n gweithio a beth yw hawliau plant a rhieni o fewn y prosesau hynny, gan gyfleu'r neges mewn modd hawdd i'w ddeall.

8.11 Gwelededd Gwybodaeth Diogelu mewn ysgolion

Argymhelliad 19 - Bod pob ysgol yn addasu eu lanyards i staff, i gynnwys (ar y cefn) y wybodaeth angenrheidiol ar gyfer cysylltu gyda'r Tîm Derbyn a rhif ffôn y Person Diogelu Dynodedig fel ei fod yn hawdd i staff gael y rhifau ffôn perthnasol yn syth.

Roedd esiamplau o ysgolion yn cynnwys y wybodaeth angenrheidiol ar gyfer cysylltu gyda'r Tîm Derbyn a rhif ffôn y Person Diogelu Dynodedig ar gefn cerdyn adnabod staff a/neu ymwelwyr.

Mae gwneud hyn yn arfer da gan ei wneud yn hawdd i staff gael y rhifau ffôn perthnasol yn syth. Argymhellir bod pob ysgol yng Ngwynedd yn addasu eu lanyards i staff yn yr un modd.

Argymhelliad 20 - Bod pob ysgol yn llunio posteri clir ac addas at oedran a gallu, gan gynnwys lluniau'r Person Diogelu Dynodedig a'r Llywodraethwr Diogelu Dynodedig hefyd, a'u lleoli mewn mannau addas.

Yn ystod yr ymweliadau gwelwyd posteri diogelu ar lefel gywir a phriodol i'r plant gyda'r ieithwedd yn syml a phriodol ac yn cynnwys lluniau, a phosteri gwahanol i'r staff yn cynnwys mwy o fanylion mewn pum ysgol gynradd a'r ysgol arbennig. O ran yr ysgol arbennig, mae aelodau'r ymchwiliad yn cydnabod ei fod yn anodd cael posteri addas ar gyfer bob disgybl.

Gwelwyd er bod gwybodaeth diogelu yn cael ei arddangos yn yr ysgolion, nid oeddent ar bob achlysur ar lefel llygaid y disgyblion ieuengaf.

Roedd pob ysgol yn cynnwys lluniau personau diogelu dynodedig yr ysgol heblaw am un ysgol uwchradd. Bu'r ysgol yn rhoi lluniau yn y gorffennol ond wedi derbyn arweiniad i dynnu'r lluniau o'r poster. Tempel diweddaraf a dderbyniwyd gan yr Adran Addysg gyda lle i roi lluniau ond wedi penderfynu peidio gwneud.

Byddai cefnogaeth gan yr Adran Addysg i'r ysgolion o ran llunio posteri clir ac addas at oedran a gallu yn fanteisiol. Dylid cynnwys lluniau'r Person Diogelu Dynodedig a'r Llywodraethwr Diogelu Dynodedig ar bosteri, a'u bod wedi eu lleoli mewn mannau

addas. Pwysleisir bod angen sicrhau bod posteri yn blentyn gyfeillgar ac yn hygyrch ac addas i ddisgyblion gydag Anghenion Dysgu Ychwanegol.

Argymhelliad 21 - Bod ysgolion yn creu gofod penodol i arddangos gwybodaeth diogelu gyda mewnbwn gan ddisgyblion gan gynnwys lleoli blwch lle gall disgyblion godi pryder.

Bu i aelodau'r ymchwiliad weld esiamplau o waliau diogelu yn yr ysgolion cynradd gyda mewnbwn gan y disgyblion e.e. disgyblion wedi creu posteri sy'n nodi pwy sy'n gallu eu helpu, gwybodaeth am hawliau, gwybodaeth NSPCC.

Gwelwyd enghreifftiau o flychau megis '*worry monster*' lle gallai disgyblion sgwennu ar ddarn o bapur eu henw a beth sydd yn eu poeni, blychau siarad yn y dosbarth i ddisgyblion roi nodyn os eisiau codi pryder/siarad, blwch postio tu allan i'r Hafan "Hoffwn i fy athro wybod".

Mae'r gwaith llais disgyblion wedi dangos bod disgyblion yn gwerthfawrogi defnydd o flychau i godi pryder. Byddai gofod penodol i arddangos gwybodaeth diogelu a lleoli blwch lle gall disgyblion godi pryder ym mhob ysgol yn sicrhau bod disgyblion yn cael mewnbwn penodol ac yn cael cyfle i nodi pryder ar bapur os nad ydynt yn ddigon cyfforddus i godi'r mater ar lafar.

8.12 Cyrff Llywodraethu Ysgolion ac Atebolrwydd Penaethiaid Ysgolion

Argymhelliad 22 – Argymell i Lywodraeth Cymru fod angen adolygu rôl Corff Llywodraethu Ysgolion, a rheolaeth llinell (atebolrwydd) Penaethiaid Ysgolion.

Ym mis Hydref 2025, cyhoeddodd Lynne Neagle AS, Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg, bod Llywodraeth Cymru yn cynnal adolygiad o gyrff llywodraethu ysgolion yng Nghymru. Sefydlwyd grŵp cyfeirio sy'n gynrychioliadol o'r sector ysgolion i lywio'r adolygiad. Y nod oedd cyflwyno'r opsiynau ymarferol sy'n deillio o'r gwaith hwn i'r Gweinidogion o fewn blwyddyn.³

³ Llywodraeth Cymru, *Datganiad Ysgrifenedig: Adolygiad o gyrff llywodraethu ysgolion* (Hydref 2025) - <https://www.llyw.cymru/datganiad-ysgrifenedig-adolygiad-o-gyrff-llywodraethu-ysgolion>

Yn dilyn Etholiad y Senedd a gynhaliwyd ar y 7fed o Fai 2026, mae Llywodraeth newydd mewn grym. O ystyried y dystiolaeth a ystyriwyd fel rhan o'r ymchwiliad craffu a'r pwysau a chyfrifoldeb ar lywodraethwyr sy'n lleygwyr, credir bod angen pwysleisio'r angen i adolygu rôl Corff Llywodraethu Ysgolion. Argymhellir hefyd bod angen ystyried rheolaeth llinell (atebolrwydd) Penaethiaid Ysgolion gan gynnwys y berthynas gyda'r Adran Addysg er mwyn sicrhau fwy o gysondeb ar weithredu ar draws ysgolion.

9. Casgliad

- 9.1** Mae aelodau'r ymchwiliad yn gwerthfawrogi'n fawr yr amser, y gonestrwydd a'r ymrwymiad a ddangoswyd gan bawb a gyfrannodd dystiolaeth yn ystod yr ymchwiliad. Roedd y trafodaethau agored gyda staff, llywodraethwyr, swyddogion ac arbenigwyr, ynghyd â mewnbwn uniongyrchol gan blant a phobl ifanc, yn allweddol i lunio'r adroddiad hwn. Cafwyd budd o'r trafodaethau a oedd yn dangos gweithrediad trefniadau diogelu mewn ysgolion.
- 9.2** Daeth yr ymchwiliad i'r casgliad bod llawer o arfer da eisoes yn bodoli yn ysgolion Gwynedd, gyda staff a llywodraethwyr yn dangos ymrwymiad cryf i ddiogelwch a lles plant. Ar yr un pryd, nodwyd cyfleoedd i gryfhau trefniadau ymhellach drwy wella cysondeb, rhannu gwybodaeth, datblygu hyfforddiant, cefnogi llywodraethwyr ac adnabod patrymau risg yn gynnar. Mae aelodau'r ymchwiliad yn gobeithio y bydd yr argymhellion yn cyfrannu at adeiladu ar y diwylliant a welwyd yn yr ysgolion lle mae pob pryder yn cael ei gymryd o ddifri, gan ddysgu'n barhaus a bod pob plentyn yn gwybod ble i droi am gymorth er mwyn sicrhau'r safonau uchaf posibl o ddiogelu.

CYDNABYDDIAETH

Mae aelodau'r Ymchwiliad Craffu yn dymuno diolch i'r canlynol wnaeth gyfrannu tystiolaeth a rhoi cefnogaeth werthfawr i'r ymchwiliad:

- Bethan Adams (Ymgynghorydd Craffu, Swyddog Arweiniol yr Ymchwiliad, Adran Gwasanaethau Corfforaethol)
- Vera Jones (Rheolwr Democratiaeth ac Iaith, Swyddog Cefnogol yr Ymchwiliad, Adran Gwasanaethau Corfforaethol)
- Dylan Owen (Cyfarwyddwr Corfforaethol, Cyfarwyddwr Cefnogol yr Ymchwiliad, Tîm Arweinyddiaeth)
- E D Gareth Morgans (Ymgynghorydd Allanol)
- Y Cyngorydd Dewi Jones (Aelod Cabinet Addysg)
- Gwern ap Rhisiart (Pennaeth Addysg)
- Llion Williams (Arweinydd Diogelu a Llesiant, Adran Addysg)
- Bethan Helen Jones (Swyddog Diogelu a Llesiant Addysg, Adran Addysg)
- Sharron Williams Carter (Pennaeth Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd)
- Elliw Haf Hughes (Pennaeth Cynorthwyol Diogelu ac Ansawdd, Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd)
- Suzanne Gwyn (Swyddog Derbyn Cyfeiriadau, Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd)
- Nia Grisdale (Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol, Tîm Arweinyddiaeth)
- Tony Bate (Cyfarwyddwr Cynorthwyol, Estyn)
- Penaethiaid, Personau Diogelu Dynodedig (PDD), Dirprwyon Diogelu Dynodedig, Athrawon, Staff Ategol ynghyd â Chadeiryddion a Llywodraethwyr Dynodedig Diogelu yr ysgolion yn y sampl
- Dr Ceryl Teleri Davies, CTD Social Care and Research Consultancy Limited
- Daniel Llŷr Roberts (Cydlunydd Ymgysylltu a Chyfathrebu, Gwasanaeth Ieuenctid, Adran Addysg)
- Y disgyblion Cynradd, Uwchradd ac aelodau o'r Fforwm Ieuenctid Ysgolion a gymerodd rhan yn y grwpiau ffocws.
- Ian Jones (Pennaeth Gwasanaethau Corfforaethol)
- Sandra Elizabeth Evans (Arweinydd Tîm Ymgynghorydd Adnoddau Dynol)

ATODIADAU

Atodiad 1 – Brîff yr Ymchwiliad Craffu

Atodiad 2 – Rolau/Cyfrifoldebau Diogelu mewn Ysgolion

Atodiad 3 – Templed Cyd-destun Ysgolion

Atodiad 4 – Cwestiynau cyn ymweliad

Atodiad 5 – Cwestiynau a ofynnwyd yn yr ymweliadau

Atodiad 6 – Rhestr Wirio - Amgylchedd a Diwylliant Diogelu Ysgolion

Atodiad 7 – Cyflwyniad Gwaith Llais Disgyblion

BRÏFF YMCHWILIAD CRAFFU – TREFNIADAU DIOGELU MEWN YSGOLION

A	<u>Beth yw'r mater sy'n cael ei ystyried?</u> Ychwanegwyd yr eitem 'Trefniadau Diogelu mewn Ysgolion' fel eitem ychwanegol i raglen waith blynyddol y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi ar ôl y gweithdy blynyddol ar gais yr aelodau craffu. Craffwyd y trefniadau yng nghyfarfod y Pwyllgor ar 18 Gorffennaf 2024. Cafwyd trafodaeth anffurfiol ar ôl y cyfarfod o ran y posibilrwydd o gynnal Grŵp Tasg a Gorffen neu Ymchwiliad Craffu i'r maes. Daethpwyd i'r casgliad y dylid cynnal trafodaeth bellach yng nghyfarfod anffurfiol y Pwyllgor ar 5 Medi 2024 lle mynegwyd pryder gan yr aelodau oedd yn bresennol ynghylch gweithredu'r trefniadau diogelu o fewn ein ysgolion. Mae'r Cabinet wedi cymeradwyo a mabwysiadu 'Cynllun Ymateb i Droseddu' yn ei gyfarfod ar 21 Ionawr 2025, sy'n cynnwys ymchwiliadau a gwaith pellach i sicrhau trefniadau diogelu, ymysg amcanion eraill. Mae'r cynllun ymateb yn edrych yn eang ar nifer o wahanol feysydd, ac mae'r ymchwiliad craffu – trefniadau diogelu mewn ysgolion wedi ei gynnwys fel un o'r ffrydiau gwaith yn y Cynllun. Mae'r ymchwiliad yn edrych ar drefniadau diogelu cyfredol mewn ysgolion. Yn ogystal, yn dilyn trafodaethau cadarnhaol rhwng y Comisiynydd Plant, swyddogion ac Aelodau Cabinet yn Tachwedd, a chyfarfod pellach rhwng y Prif Weithredwr a'r Comisiynydd ar y 9fed o Ragfyr, gwahoddwyd y Comisiynydd i roi mewnbyn i'r Cynllun Ymateb a chynnig i'w swyddogion fod yn rhan o'r drefn i fonitro cynnydd ar y gwahanol ffrydiau gwaith. Mae'r drafodaeth honno'n parhau ac yn drafodaeth gadarnhaol iawn.
B	<u>Nod yr Ymchwiliad</u> Y prif gwestiwn i'w gyfarch fydd: 'A yw trefniadau diogelu yn ysgolion y sir yn briodol ac yn cael eu gweithredu'n gyson?' Bwriedir gwneud hyn trwy ofyn y cwestiynau allweddol canlynol: <u>Gwaith ymchwil a sefydlu ffeithiau:</u> - Beth yw'r gofynion gan gynnwys arweiniad mewn cylchlythyrau a chanllawiau ynghylch 'gofynion diogelu' mewn ysgolion? <i>(Gwasanaethau Cyfreithiol)</i> - Beth yw trefniadau diogelu ar gyfer ysgolion yng Ngwynedd? <i>(Arbenigwyr mewnol y Cyngor ym maes diogelu, Adran Addysg ynghylch polisïau diogelu)</i> - Sut mae'r cydweithio rhwng ysgolion/yr Adran Addysg a'r Adran Plant yn gweithio? <i>(Arbenigwyr mewnol y cyngor – Adran Addysg a'r Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd + ymatebion holiadur i ysgolion)</i> - Beth yw canfyddiadau/barn Estyn (y rheoleiddwyr yn y maes) ar drefniadau yn ysgolion Gwynedd? <i>(trefniadau'r Awdurdod)</i>

	• A oes esiamplau o ymarfer da yn genedlaethol, a sut y byddai trefniadau diogelu o'r radd flaenaf yn edrych mewn ysgolion? (hy sut y gellir sicrhau trefniadau da). • Beth mae'r ysgolion yn ddweud am eu trefniadau diogelu a'r gefnogaeth gan yr awdurdod – a oes themâu penodol? (<i>canlyniadau holiadur blynyddol gan yr ysgolion</i>) <u>Sampl o ysgolion</u> • Sut mae'r trefniadau yn gweithio yn ymarferol yn yr ysgolion? Rhoi'r ffocws ar yr ysgolion penodol a ganlyn: 6 ysgol gynradd (o'r 78) 3 ysgol uwchradd (o'r 12) 1 ysgol dilynol (o'r ddwy) 1 ysgol arbennig (o'r ddwy) • Beth yw canfyddiadau/barn Estyn (y rheoleiddwyr yn y maes) ar drefniadau yn ysgolion Gwynedd? (<i>Trefniadau'r ysgolion o'r sampl</i>) • Beth mae'r ysgolion eu hunain yn ddweud am eu trefniadau diogelu? – (<i>holiadur blynyddol diogelu ysgolion</i>) <u>Ymweliadau:</u> Siarad gyda Llywodraethwyr (gan gynnwys y Llywodraethwr dynodedig diogelu), Pennaeth a Staff (gan gynnwys y Swyddog dynodedig diogelu) ym mhob lleoliad.
C	<u>Cefndir</u> Dogfennau cefndirol - Gweithdrefnau Diogelu Cymru 2020 - Arweiniad atodol ar gyfer arolygu Diogelu gan Estyn - Adroddiad Estyn 2023 – am yr awdurdod - Polisi Diogelu Cyngor Gwynedd - Cylch Gorchwyl y Panel Strategol Diogelu a'r Grŵp Gweithredol - Polisi Enghreifftiol Diogelu Plant yn Ysgolion Gwynedd - Adroddiadau/Polisiâu Diogelu ar gyfer yr ysgolion yr ymwelir â hwy - Adroddiadau diweddaraf gan Estyn - Holiadur blynyddol 'diogelu ysgolion'
CH	<u>Casglu Tystiolaeth</u> - Arbenigwr Allanol yn y maes - Arbenigwyr Mewnol y Cyngor yn y maes ○ Swyddogion diogelu (Cyfarwyddwr Statudol Gwasanaethau Cymdeithasol, Pennaeth Plant a Chefnogi Teuluoedd, Tîm Derbyn (Adran Plant), Pennaeth Cynorthwyol Diogelu ac Ansawdd - Adran Plant; Arweinydd Ansawdd Diogelu a Llesiant, Swyddog Diogelu a Llesiant Addysg - Adran Addysg) ○ Pennaeth Addysg ○ Gwasanaethau Cyfreithiol

	- Mewn 11 ysgol - o Llywodraethwyr (Llywodraethwyr cyfrifol/dynodedig am faes diogelu) - o Pennaeth - o Aelod staff gyda chyfrifoldeb diogelu dynodedig o fewn yr ysgol - o Staff		
D	<u>Dadansoddiad</u> - Pwyso a mesur tystiolaeth a gasglwyd gan y rhai a gyfwelwyd - Ystyried gwybodaeth ymchwil a gwybodaeth cefndir		
DD	<u>Llunio'r Adroddiad</u> - Nodi a thystiolaethu'r prif ganfyddiadau - Nodi argymhellion - Trafod a chytuno'r Adroddiad drafft gydag arweinwyr y gwaith o fewn y Cyngor - Cyflwyno'r Adroddiad Terfynol drafft i'r Pwyllgor Craffu am sylwadau a chadarnhad - Cyhoeddi'r Adroddiad Terfynol		
E	<u>Cynllun Gweithredu</u> - Cabinet/Aelod Cabinet/Adran Addysg i lunio cynllun gweithredu mewn ymateb i'r argymhellion - Gwahodd yr Aelod Cabinet Addysg a swyddogion i drafod y cynllun gweithredu ar y cyd gyda'r Craffwyr		
F	<u>Tracio Cynnydd</u> - Diweddariad i alluogi'r craffwyr i asesu cynnydd		
FF	<u>AMSERLEN</u>		
	Beth	Arwain	Dyddiad
1	Mabwysiadu'r Briff	Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi	13 Chwefror 2025
2	Cyfarfod Cyntaf Aelodau'r Ymchwiliad - Cyd-destun – Aelod Cabinet Addysg, Pennaeth Addysg, Cyfarwyddwr Corfforaethol Gwasanaethau Cymdeithasol a'r Gwasanaeth Cyfreithiol - Ystyried sut i glywed llais disgyblion fel rhan o'r ymchwiliad	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	10 Mawrth 2025
3	- Cyfarfod i ystyried trefniadau diogelu mewn ysgolion a threfniadau'r Awdurdod - Dewis ysgolion i'w cynnwys yn y sampl	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	17 Mawrth 2025
4	Cyfarfod i ystyried: - Barn Estyn ar drefniadau'r Awdurdod	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	31 Mawrth 2025

	- Ymarfer da - Ymatebion ysgolion i gwestiynau am y maes diogelu yn yr holiadur blynyddol gan yr Awdurdod		
5	Ystyried adroddiadau/gwybodaeth am yr ysgolion yn y sampl a llunio cwestiynau ar eu cyfer	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	7 Ebrill 2025
6	Ymweld â'r ysgolion (11 ysgol)	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	Mai / Mehefin / Gorffennaf 2025
7	Cyfarfod i drafod argraffiadau cychwynnol yn dilyn yr ymweliadau	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	22 Gorffennaf 2025
8	Cyfarfod i drafod yr ymweliadau	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	10 Medi 2025
9	Trafodaeth gyda swyddogion o'r Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	28 Tachwedd 2025
10	Trafodaeth gyda swyddogion o'r Adran Gwasanaethau Corfforaethol	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	2 Mawrth 2026
11	Penodi darparwr i gyflawni'r gwaith llais disgyblion	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	Ebrill 2026
12	Trafodaeth gyda swyddogion o'r Adran Addysg	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	23 Ebrill 2026
13	Cyflwyniad ar waith llais disgyblion	Dr Ceryl Teleri Davies	8 Mehefin 2026
14	Cyfarfod i ystyried gwaith llais disgyblion ac argymhellion drafft	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	10 Mehefin 2026
15	Dadansoddiad ac Adroddiad drafft	Aelodau'r Ymchwiliad a'r Swyddog Arweiniol	Mehefin 2026
16	Adroddiad Drafft Terfynol - Cyfarfod i rannu drafft terfynol adroddiad yr ymchwiliad craffu gyda'r Aelod Cabinet Addysg a'r Pennaeth Addysg yn ogystal â'r Aelod Cabinet Plant a Chefnogi Teuluoedd a Phennaeth Plant a Chefnogi Teuluoedd	Aelodau'r Ymchwiliad Swyddog Arweiniol Cyfarwyddwr Corfforaethol	1 Gorffennaf 2026
17	Cyflwyno'r adroddiad drafft i'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi	Cadeirydd yr ymchwiliad	14 Gorffennaf 2026

CYFRIFOLDEBAU RHANDDEILIAID GWAHANOL O RAN DIOGELU PLANT A PHOBL IFANC

Crynodeb

Yr allwedd i ddiogelu effeithiol mewn ysgol yw cyfathrebu clir, cyfrifoldebau diffiniedig, a hyfforddiant parhaus i'r holl staff. Mae pob unigolyn o fewn cymuned yr ysgol yn chwarae rôl wrth nodi ac adrodd risgiau posibl i ddiogelwch a lles plant, gan gyfrannu at amgylchedd mwy diogel i ddysgwyr.

Mae diogelu plant a phobl ifanc mewn ysgolion yn flaenoriaeth, ac mae rolau amrywiol gyda chyfrifoldebau penodol i sicrhau eu bod yn cael eu hamddiffyn. Mae'r rolau hyn yn cael eu dylanwadu gan ganllawiau cenedlaethol, megis **Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014**, a gweithdrefnau diogelu lleol.

Isod ceir rhestr o rolau o fewn amgylchedd ysgol, ynghyd â'u cyfrifoldebau o ran diogelu plant a phobl ifanc:

Rôl	Cyfrifoldebau
Pennaeth	• Cyfrifoldeb cyffredinol am ddiogelwch a lles yr holl ddysgwyr a staff. • Cwblhau'r hyfforddiant diogelu angenrheidiol. • Cynnal ffiniau proffesiynol gyda dysgwyr, gan osgoi unrhyw sefyllfaoedd a allai arwain at niwed posibl. • Sicrhau bod polisiau diogelu ar waith a bod staff yn cael eu hyfforddi. • Hyrwyddo diwylliant o ddiogelu a chynhwysiant ledled yr ysgol. • Monitro a gwerthuso effeithiolrwydd trefniadau diogelu. • Cadw cyfrinachedd a chefnogi'r broses ddiogelu. • Sicrhau gwiriadau recriwtio a DBS priodol ar gyfer yr holl staff. • Sicrhau bod y cwricwlwm yn cynnwys addysg a chodi ymwybyddiaeth o ddiogelu. • Sicrhau bod yr holl staff yn derbyn hyfforddiant diogelu priodol.
Y Person Diogelu Dynodedig	• Cyfrifoldeb arweiniol am ddiogelu yn yr ysgol. • Cwblhau'r hyfforddiant diogelu angenrheidiol. • Sicrhau bod polisiau diogelu'r ysgol yn cael eu dilyn a bod staff yn cael eu hyfforddi. • Cynnal ffiniau proffesiynol gyda dysgwyr, gan osgoi unrhyw sefyllfaoedd a allai arwain at niwed posibl. • Gweithredu fel y prif bwynt cyswllt ar gyfer pryderon diogelu. • Gwnewch atgyfeiriadau at asiantaethau allanol fel Gwasanaethau Cymdeithasol pan fo angen a chadw cofnodion. • Cadw cyfrinachedd a chefnogi'r broses ddiogelu. • Cadw cofnodion cywir o bryderon, camau gweithredu a chanlyniadau diogelu

Dirprwy Berson Diogelu Dynodedig <i>(Os oes un yn bodoli yn ôl Polisi Diogelu'r Ysgol)</i>	• Cefnogi'r Person Diogelu Dynodedig a chymryd drosodd eu dyletswyddau yn eu habsenoldeb. • Cwblhau'r hyfforddiant diogelu angenrheidiol. • Cynorthwyo wrth reoli pryderon diogelu a chadw cofnodion. • Cadw cyfrinachedd a chefnogi'r broses ddiogelu. • Cynnal ffiniau proffesiynol gyda dysgwyr, gan osgoi unrhyw sefyllfaoedd a allai arwain at niwed posibl.
Staff Addysgu	• Cwblhau'r hyfforddiant diogelu angenrheidiol. • Cynnal ffiniau proffesiynol gyda dysgwyr, gan osgoi unrhyw sefyllfaoedd a allai arwain at niwed posibl. • Adnabod ac adrodd arwyddion o ddiogelu, camdriniaeth, esgeulustod, neu niwed. • Meithrin perthynas agored ac ymddiriedol, lle mae plant yn teimlo'n gyfforddus i rannu unrhyw bryderon neu brofiadau o gamdriniaeth. • Creu amgylchedd diogel i ddysgwyr fyfyrwyr ddatgelu pryderon. • Dilyn gweithdrefnau diogelu ar gyfer adrodd ac ymateb i bryderon. • Cefnogi dysgwyr agored i niwed a sicrhau eu lles. • Cadw cyfrinachedd a chefnogi'r broses ddiogelu. • Dilyn polisiâu a gweithdrefnau diogelu'r ysgol bob amser.
Staff Cynorthwyl	• Cwblhau'r hyfforddiant diogelu angenrheidiol. • Cynnal ffiniau proffesiynol gyda dysgwyr, gan osgoi unrhyw sefyllfaoedd a allai arwain at niwed posibl. • Meithrin perthynas agored ac ymddiriedol, lle mae plant yn teimlo'n gyfforddus i rannu unrhyw bryderon neu brofiadau o gamdriniaeth. • Adnabod ac adrodd arwyddion o ddiogelu, camdriniaeth, esgeulustod, neu niwed. • Dilyn gweithdrefnau diogelu ar gyfer adrodd ac ymateb i bryderon • Cefnogi dysgwyr agored i niwed a sicrhau eu lles. • Cadw cyfrinachedd a chefnogi'r broses ddiogelu. • Dilyn polisiâu a gweithdrefnau diogelu'r ysgol bob amser.
Cydlynnydd Anghenion Dysgu Ychwanegol	• Cwblhau'r hyfforddiant diogelu angenrheidiol. • Cynnal ffiniau proffesiynol gyda dysgwyr, gan osgoi unrhyw sefyllfaoedd a allai arwain at niwed posibl. • Meithrin perthynas agored ac ymddiriedol, lle mae plant yn teimlo'n gyfforddus i rannu unrhyw bryderon neu brofiadau o gamdriniaeth. • Cefnogi dysgwyr ag anghenion addysgol arbennig a all fod yn agored i niwed • Gweithio gyda'r Person Diogelu Dynodedig i sicrhau diogelwch dysgwyr ag anghenion ychwanegol • Hyrwyddo arferion diogelu cynhwysol. • Cadw cyfrinachedd a chefnogi'r broses ddiogelu. • Dilyn polisiâu a gweithdrefnau diogelu'r ysgol bob amser.

Llywodraethwyr/ Llywodraethwr Diogelu Dynodedig	• Cwblhau'r hyfforddiant diogelu angenrheidiol. • Sicrhau bod gan yr ysgol bolisiau a gweithdrefnau diogelu priodol a chadarn. • Monitro a gwerthuso effeithiolrwydd trefniadau diogelu. • Cefnogi'r Pennaeth i greu a hyrwyddo diwylliant diogelu. • Sicrhau bod yr ysgol yn cydymffurfio â'r holl ofynion diogelu statudol, gan gynnwys recriwtio a gwiriadau DBS. • Sicrhau bod y Pennaeth a'r staff diogelu yn cael eu cefnogi yn eu cyfrifoldebau. • Cynnal ffiniau proffesiynol gyda dysgwyr, gan osgoi unrhyw sefyllfaoedd a allai arwain at niwed posibl. • Dilyn polisiau a gweithdrefnau diogelu'r ysgol bob amser.
Staff Derbynfa Ysgol / Staff Gweinyddol	• Cwblhau'r hyfforddiant diogelu angenrheidiol. • Cynnal ffiniau proffesiynol gyda dysgwyr, gan osgoi unrhyw sefyllfaoedd a allai arwain at niwed posibl. • Sicrhau bod protocolau diogelu yn cael eu dilyn ar gyfer ymwelwyr a dysgwyr. • Adrodd am unrhyw bryderon ynghylch diogelwch neu les myfyrwyr. • Cadw cyfrinachedd a chefnogi'r broses ddiogelu. • Dilyn polisiau a gweithdrefnau diogelu'r ysgol bob amser.
Cwnselydd Ysgol / Ymarferwyr Iechyd Meddwl	• Cwblhau'r hyfforddiant diogelu angenrheidiol. • Cynnal ffiniau proffesiynol gyda dysgwyr, gan osgoi unrhyw sefyllfaoedd a allai arwain at niwed posibl. • Darparu cefnogaeth emosiynol i ddysgwyr sy'n wynebu problemau diogelu. • Cyfeirio pryderon at y Person Diogelu Dynodedig wrth gadw cyfrinachedd. • Cyflwyno gweithdai ar iechyd meddwl a lles. • Dilyn polisiau a gweithdrefnau diogelu'r ysgol bob amser.
Gofalwyr / Staff y Safle	• Cwblhau'r hyfforddiant diogelu angenrheidiol. • Cynnal ffiniau proffesiynol gyda dysgwyr, gan osgoi unrhyw sefyllfaoedd a allai arwain at niwed posibl. • Sicrhau bod yr amgylchedd ffisegol yn ddiogel. • Rhoi gwybod am unrhyw weithgaredd amheus neu bryderon diogelwch i'r Person Diogelu Dynodedig. • Monitro'r safle am beryglon neu risgiau i ddysgwyr. • Dilyn polisiau a gweithdrefnau diogelu'r ysgol bob amser.
Staff Arlwy, Staff Cinio, Staff Clwb Brecwast a Chlybiau Ar-ôl Ysgol	• Cwblhau'r hyfforddiant diogelu angenrheidiol. • Cynnal ffiniau proffesiynol gyda dysgwyr, gan osgoi unrhyw sefyllfaoedd a allai arwain at niwed posibl. • Sicrhau diogelwch myfyrwyr yn ystod oriau gofal estynedig. • Bod yn wylidwrs a rhoi gwybod am bryderon diogelu i'r Person Diogelu Dynodedig • Dilyn y polisiau diogelu a chynnal amgylchedd diogel.

Staff Cyflenwi / Gweithwyr Proffesiynol <i>Allanol (e.e., Swyddogion y Cyngor Sir, Hyfforddwyr Chwaraeon, Siaradwyr Gwadd)</i>	• Cwblhau'r hyfforddiant diogelu angenrheidiol. • Cynnal ffiniau proffesiynol gyda dysgwyr, gan osgoi unrhyw sefyllfaoedd a allai arwain at niwed posibl. • Dilyn gweithdrefnau diogelu ac adrodd unrhyw bryderon i'r Person Diogelu Dynodedig • Cynnal ffiniau proffesiynol priodol gyda dysgwyr. • Sicrhau eu bod yn gyfarwydd â pholisïau diogelu'r ysgol • Dilyn polisïau a gweithdrefnau diogelu'r ysgol bob amser.
Gwirfoddolwyr	• Cadw at bolisïau diogelu'r ysgol ac adrodd pryderon. • Cynnal ffiniau proffesiynol priodol gyda dysgwyr. • Cwblhau'r hyfforddiant diogelu angenrheidiol. • Dilyn polisïau a gweithdrefnau diogelu'r ysgol bob amser.
Dysgwyr	• Adrodd ar unrhyw arwyddion o gamdriniaeth, bwlio, neu esgeulustod sy'n ymwneud â nhw eu hunain neu eraill i oedolyn dibynadwy • Trin eraill gyda pharch, anrhydeddu ffiniau personol, preifatrwydd, a hyrwyddo perthnasoedd iach, diogel. • Gofyn am help os ydynt yn teimlo'n anniogel, yn ofidus, neu'n profi anawsterau, ac annog cyfoedion i geisio help • Cadw at bolisïau diogelu'r ysgol ac ymddwyn yn gyfrifol.
Rhieni/Gofalwyr	• Sicrhau bod eu cartref a'u hamgylchedd yn ddiogel, ac yn amddiffyn plant rhag niwed a chamdriniaeth. • Bod yn sylwgar i arwyddion o drallod, bwlio, neu newidiadau mewn ymddygiad, a mynd i'r afael ag unrhyw bryderon yn brydlon. • Addysgu eu plant am ddiogelwch personol, ffiniau, a sut i geisio help os ydyn nhw'n teimlo'n anniogel, ar-lein ac all-lein. • Meithrin perthynas agored ac ymddiriedol, lle mae plant yn teimlo'n gyfforddus i rannu unrhyw bryderon neu brofiadau o gamdriniaeth. • Os yn ymwybodol o faterion diogelu, rhoi gwybod am y pryderon i'r awdurdodau perthnasol neu arweinydd diogelu'r ysgol i sicrhau bod camau priodol yn cael eu cymryd. • Gweithio gydag ysgolion i gefnogi ac atgyfnerthu arferion diogelu, mynychu cyfarfodydd a chefnogi lles eu plentyn yn amgylchedd yr ysgol.

Y Cyngor Sir	• Sicrhau bod ysgolion a darparwyr addysg yn cydymffurfio â deddfau, polisïau a gweithdrefnau diogelu. • Goruchwyllo datblygiad polisïau diogelu drafft a'u gweithredu ar draws ysgolion a lleoliadau addysgol. • Darparu arweiniad a chefnogaeth i'r Personau Diogelu Dynodedig mewn ysgolion a lleoliadau addysgol eraill. • Sicrhau bod yr holl staff addysg yn derbyn hyfforddiant diogelu priodol sy'n cael eu diweddarau'n rheolaidd. • Gweithio gyda byrddau diogelu lleol, gwasanaethau cymdeithasol, ac asiantaethau eraill i fynd i'r afael â phryderon diogelu. • Monitro effeithiolrwydd trefniadau diogelu mewn ysgolion a sicrhau bod unrhyw faterion yn cael eu trin yn briodol. • Dal ysgolion i gyfrif am eu harferion diogelu ac ymyrryd lle bo angen i amddiffyn plant a phobl ifanc. • Hyrwyddo diwylliant o ddiogelu ar draws yr holl wasanaethau addysgol, gan sicrhau bod diogelwch a lles plant yn cael eu blaenoriaethu.
---------------------	--

TAFLEN CYD-DESTUN YR YSGOL

Enw a chyfeiriad yr ysgol	
Rhif ffôn yr ysgol	
Enw'r Pennaeth	
Enw Cadeirydd y Llywodraethwyr	
Enw'r Llywodraethwr Diogelu	
Enw'r Person/au Diogelu Dynodedig	

Nifer dysgwyr	
Canran cinio am ddim	
Canran ADY	
Presenoldeb	
Gwaharddiadau - data 3 mlynedd	gan gynnwys gwybodaeth am yr amser roedd disgybl wedi ei wahardd tra'n disgwyl penderfyniad gan Banel Apêl
Nifer o athrawon	
Nifer staff cynorthwyol	

Gwybodaeth berthnasol o adroddiad diweddaraf Estyn –

Dolen at yr adroddiad -

CWESTIYNAU CYN YMWEILIAD

HUNAN ARFARNU

Pa mor aml ydych chi'n cynnal Adolygiadau/Hunan Arfarniad o ran eich systemau Diogelu?	
Pa mor aml y mae polisïau diogelu yn cael eu hadolygu a'u diweddarau?	
Sut ydych chi yn sicrhau bod diogelu yn flaenoriaeth ar draws pob lefel o arweinyddiaeth a llywodraethu?	
Sut mae'r ysgol yn sicrhau bod diogelu yn parhau i fod yn ffocws allweddol mewn cynllunio strategol a gweithrediadau o ddydd i ddydd?	

GWIRIO ALLANOL

A oes unrhyw wirio allanol yn digwydd o ran eich prosesau a gweithdrefnau diogelu a beth oedd eu canlyniadau? A oedd materion i'w datblygu ymhellach?	
---	--

HYFFORDDIANT A DEALLTWRIAETH

Allwch chi ddisgrifio sut mae'r ysgol yn olrhain ac yn sicrhau bod yr holl staff wedi derbyn yr hyfforddiant priodol yn unol â Gweithdrefnau Diogelu Cymru Gyfan ?	
A yw rhanddeiliaid eraill e.e. llywodraethwyr, staff arlwyo wedi derbyn hyfforddiant ar y lefel briodol?	
Sut ydych chi'n sicrhau bod staff newydd yn deall gweithdrefnau diogelu'r ysgol?	

CODI YMWYBYDDIAETH

A oes cyfleoedd cwricwlaidd yn cael eu defnyddio, sy'n briodol i oedran y dysgwyr am ddiogelu? ○ <i>A oes gwaith ar ddiogelwch personol, diogelwch ar-lein, perthnasoedd iach, iechyd meddwl, hawliau a chyfrifoldebau a sut i geisio help os ydynt yn profi niwed yn cael eu cyflwyno?</i> ○ <i>Sut ydych chi'n mynd ati i sicrhau fod lleisiau dysgwyr yn rhan o'r sgwrs am ddiogelu?</i> ○ <i>Oes gyda chi cynlluniau/arfer dda ar waith y gellir eu rhannu gydag eraill o ran diogelu?</i>	
---	--

Pa gamau ydych chi'n eu cymryd i sicrhau bod dysgwyr, staff a rhieni yn gwybod sut i adrodd pryderon diogelu yn gyfrinachol a heb ofni effeithiau?	
--	--

MATERION SAFLE/DIOGELU

A oes gennych chi asesiad risg cyfredol o'r safle a threfniadau cadarn o ran diogelwch safle sydd wedi'u deall ac sy'n cael eu gweithredu gan staff a dysgwyr? ○ <i>A ganfuwyd unrhyw ddiffygion yn eich asesiad diweddaraf?</i> ○ <i>Beth sydd wedi ei wneud/am gael ei wneud mewn ymateb?</i>	
Pa drefniadau sydd gennych mewn lle er mwyn sicrhau diogelwch – ○ <i>ar yr adeg cynhelir clwb brecwast a chlybiau ar ôl ysgol?</i> ○ <i>pan fo'r gymuned yn defnyddio'r safle tu allan i oriau craidd yr ysgol?</i>	

RECRIWTIO A RHEOLI STAFF

A yw'r ysgol wedi mabwysiadu Polisiâu a gweithdrefnau Adnoddau Dynol y Cyngor o ran recriwtio a rheoli staff gan gynnwys gweithdrefnau fetio?	
---	--

Sut ydych chi'n sicrhau bod gweithdrefnau recriwtio diogel ar waith?	
--	--

GWEITHIO GYDAG ERAILL

Sut ydych chi'n gweithio gydag asiantaethau eraill mewn perthynas â phryderon amddiffyn plant? Ble fel Pennaeth allech chi fynd am gefnogaeth?	
--	--

Cwestiynau - ymweliadau

Person Diogelu Dynodedig (PDD) neu'r Ail Berson Diogelu Dynodedig os mai'r Pennaeth yw'r PDD

1. Pa mor gadarn yw diogelu yn eich ysgol a sut ydych chi'n gwybod?
 - Beth yw eich cryfderau a'ch pryderon mwyaf? A oes gyda chi ymddiriedaeth yn y system?
2. A oes unrhyw faterion wedi dod i'r amlwg yn dilyn eich adolygiad diweddaraf?
 - Beth oedden nhw a beth ydych chi wedi ei wneud am y materion hynny?
3. Beth yw eich trefniadau o ran cofnodi pryderon diogelu?
 - Sut fyddwch chi'n monitro a sicrhau fod cadw cofnodion o ran materion diogelu yn effeithiol ac o safon? (*dogfennaeth glir, gywir, ac amserol o bryderon, camau a gymerwyd, a phenderfyniadau a wneir, gan sicrhau cyfrinachedd a hygyrchedd*)
 - Lle ydach chi'n cadw'r wybodaeth am bryderon diogelu?
4. Gan ystyried cyfrinachedd, disgrifiwch sut yr ymatebodd yr ysgol yn llwyddiannus i ddigwyddiad diogelu?
5. Sut ydych chi'n atgoffa dysgwyr o'r gweithdrefnau diogelu a phwy i fynd atynt os oes ganddynt unrhyw bryder?
6. Sut ydych chi'n sicrhau fod pob aelod o staff yn deall beth yw diogelu a sut i godi pryder?
7. Sut ydych chi'n ymgysylltu â rhieni/gwarcheidwaid o ran diogelu a'u hannog i fod yn rhan o ddiogelu eu plant?
8. Beth yw eich barn am ansawdd cefnogaeth yr Awdurdod Lleol e.e. yr Adran addysg a chymorth Gwasanaethau Cymdeithasol?
 - Ydych chi'n hyderus eich bod yn cael ymateb amserol a defnyddiol?
9. A oes unrhyw agweddau ar ddiogelu y gellid eu gwella?

Staff addysgu

1. Sut mae staff/ydy staff yn cael eu gwneud yn ymwybodol o'u cyfrifoldebau diogelu?
 - Pa mor aml ydych chi'n cael cyfle i drafod materion?
2. Beth sy'n digwydd pan fydd disgybl yn absennol?
3. Allwch chi siarad â mi trwy beth fydddech chi'n ei wneud pe bai dysgwr yn gwneud datgeliad?
 - Beth fyddai'n digwydd yn eich ysgol? Ydych chi'n cael unrhyw adborth?
 - Unrhyw gefnogaeth? A oes gyda chi ymddiriedaeth yn y system?
4. Pe baech chi'n poeni am ymddygiad proffesiynol aelod o staff / Pennaeth/ Llywodraethwr, beth fyddai eich ffordd orau o ymdrin ag ef?
 - Pa mor hyderus fydddech chi wrth wneud hyn?
5. A oes unrhyw agweddau ar ddiogelu y gellid eu gwella?

Staff ategol

1. Sut mae staff/ydy staff yn cael eu gwneud yn ymwybodol o'u cyfrifoldebau diogelu?
 - Pa mor aml ydych chi'n cael cyfle i drafod materion?
2. Allwch chi siarad â mi trwy beth fydddech chi'n ei wneud pe bai dysgwr yn gwneud datgeliad?
 - Beth fyddai'n digwydd yn eich ysgol? Ydych chi'n cael unrhyw adborth?
 - Unrhyw gefnogaeth? A oes gyda chi ymddiriedaeth yn y system?
3. Pe baech chi'n poeni am ymddygiad proffesiynol aelod o staff/ Pennaeth/ Llywodraethwr, beth fyddai eich ffordd orau o ymdrin ag ef?
 - Pa mor hyderus fydddech chi wrth wneud hyn?
4. A oes unrhyw agweddau ar ddiogelu y gellid eu gwella?

Llywodraethwyr gan gynnwys y Cadeirydd a'r Llywodraethwr Diogelu Dynodedig

1. Allwch chi esbonio rôl y Corff Llywodraethu wrth adolygu a goruchwyllo arferion diogelu yn eich ysgol?
2. Pa mor aml y trafodir diogelu yng nghyfarfodydd y Llywodraethwyr?
 - Sut ydych chi'n monitro ac adolygu trefniadau diogelu?
3. A oes unrhyw faterion wedi dod i'r amlwg yn dilyn eich adolygiad diweddaraf?
 - Beth oedden nhw a beth ydych chi wedi ei wneud am y materion hynny?
4. Beth yw'r berthynas Llywodraethwr/Ysgol? Rhowch enghraifft o sut rydych chi'n herio o ran diogelu.
5. Pa mor gadarn yw diogelu yn eich ysgol a sut ydych chi'n gwybod?
 - Beth yw eich cryfderau a'ch pryderon mwyaf?
 - A oes gyda chi ymddiriedaeth yn y system?
6. Sut, fel Llywodraethwyr, ydych chi'n sicrhau bod gweithdrefnau recriwtio diogel ar waith?
7. Beth yw eich barn am ansawdd cefnogaeth yr Awdurdod Lleol e.e. yr Adran addysg a chymorth Gwasanaethau Cymdeithasol?
 - Ydych chi'n hyderus eich bod yn cael ymateb amserol a defnyddiol?
8. A oes unrhyw agweddau ar ddiogelu y gellid eu gwella?

Pennaeth

1. Sut ydych chi'n monitro presenoldeb ac absenoldeb?
 - A ydych chi'n ystyried fod eich ymateb yn amserol a phriodol?
2. Sut ydych chi'n atgoffa dysgwyr o'r gweithdrefnau diogelu a phwy i fynd atynt os oes ganddynt unrhyw bryder?
3. Sut ydych chi'n ymgysylltu â rhieni/gwarcheidwaid o ran diogelu a'u hannog i fod yn rhan o ddiogelu eu plant?
4. Sut mae staff yn cael eu gwneud yn ymwybodol o'u cyfrifoldebau diogelu?
 - Pa mor aml ydych chi'n trafod materion diogelu gyda staff?
5. Sut ydych chi'n sicrhau fod pob aelod o staff yn deall beth yw diogelu a sut i godi pryder?
6. Pa mor gadarn yw diogelu yn eich ysgol a sut ydych chi'n gwybod?
 - Beth yw eich cryfderau a'ch pryderon mwyaf?
 - A oes gyda chi ymddiriedaeth yn y system?
7. A oes unrhyw faterion wedi dod i'r amlwg yn dilyn eich adolygiad diweddaraf?
 - Beth oedden nhw a beth ydych chi wedi ei wneud am y materion hynny?
8. Beth yw eich trefniadau o ran cofnodi pryderon diogelu?
 - Sut fyddwch chi'n monitro a sicrhau fod cadw cofnodion o ran materion diogelu yn effeithiol ac o safon? (*dogfennaeth glir, gywir, ac amserol o bryderon, camau a gymerwyd, a phenderfyniadau a wneir, gan sicrhau cyfrinachedd a hygyrchedd*)
 - Lle ydach chi'n cadw'r wybodaeth am bryderon diogelu?
9. Gan ystyried cyfrinachedd, disgrifiwch sut yr ymatebodd yr ysgol yn llwyddiannus i ddigwyddiad diogelu?
10. Beth yw eich barn am ansawdd cefnogaeth yr Awdurdod Lleol e.e. yr Adran addysg a chymorth Gwasanaethau Cymdeithasol?
 - Ydych chi'n hyderus eich bod yn cael ymateb amserol a defnyddiol?
11. A oes unrhyw agweddau ar ddiogelu y gellid eu gwella?

AMGYLCHEDD A DIWYLLIANT DIOGELU

Mae awyrgylch cyffredinol yr ysgol hefyd yn ddangosydd da o ba mor ddiogel mae pobl yn teimlo.

Ystyriwch yr amgylchedd ffisegol a'r protocolau ar gyfer ymwelwyr. Nid yw'r mesurau hyn ar eu pennau eu hunain yn ddigon i gyfiawnhau'r teimlad o ddiogelwch. Fe ddylech chi ystyried sut mae ethos ac awyrgylch yr ysgol yn dangos diwylliant diogelu a lefel briodol o ofal i bob dysgwr.

Maes i'w ystyried	Tystiolaeth/Eich sylwadau
Trefniadau Mynediad <i>ffyrdd o gyrraedd a gadael sy'n ddiogel, giatiau a drysau sy'n ddiogel ac yn cael eu monitro.</i>	
Gweithdrefnau cyrraedd a gadael ymwelwyr <i>cadarnhewch fod yn ofynnol i bob ymwelydd fewngofnodi a gwisgo bathodyn adnabod.</i>	
Goruchwyliaeth staff digonol <i>Gwiriwch fod plant yn cael eu goruchwyllo'n briodol yn ystod egwylliau, amser cinio, ac amseroedd eraill heb oruchwyliaeth.</i>	
Gwybodaeth ddiogelu weladwy <i>Gwiriwch fod polisïau, gweithdrefnau a chysylltiadau diogelu yn hawdd eu cyrraedd i staff ac ymwelwyr.</i> <i>Nodi'r Person Diogelu Dynodedig a sicrhau bod eu manylion cyswllt yn weladwy ac yn hysbys.</i>	
Amgylchedd Ffisegol <i>Cyfleusterau glân wedi eu cynnal yn dda: Chwiliwch am unrhyw arwyddion o ddifrod a allai greu peryglon (e.e. teils llawr rhydd, ffensys wedi torri).</i>	
Ffiniau diogel <i>Cadarnhau bod ardaloedd chwarae awyr agored wedi'u ffensio yn ddiogel ac na all plant adael y safle heb oruchwyliaeth.</i>	
Allanfeydd a gweithdrefnau brys <i>Gwiriwch fod allanfeydd brys wedi'u marcio'n glir ac yn hygyrch, a bod larymau tân mewn cyflwr gweithiol da.</i>	
Arwyddion clir <i>Sicrhau bod arwyddion priodol ar gyfer llwybrau gwacáu, lleoliadau cymorth cyntaf, a gwybodaeth diogelu.</i>	
UNRHYW BETH ARALL PERTHNASOL	

MATERION I'W HYSTYRIED AR DDIWEDD/WEDI'R YMWELIAD O RAN EICH YMDEIMLAD AM DDIWYLLIANT Y SEFYDLIAD

<i>Maes i'w ystyried</i>	<i>Tystiolaeth/Eich sylwadau</i>
O'r trafodaethau/gwybodaeth a gyflwynwyd i chi: ➤ a ydych chi wedi eich argyhoeddi bod gan y Pennaeth/Uwch Dim Rheoli/ Cadeirydd y Llywodraethwyr ddealltwriaeth gadarn o beth yw DIOGELU? a sut i ymateb i unrhyw honiadau /pryderon gan staff a dysgwyr?	
O'ch trafodaethau gyda staff yr ysgol a ydych chi wedi eich argyhoeddi fod diogelu yn gyfrifoldeb pawb?	
O'ch trafodaethau gyda staff yr ysgol a ydych chi yn hyderus bod ganddynt y sgiliau i adnabod arwyddion cynnar o gamdriniaeth, yn deall protocolau amddiffyn plant, a gwybod sut i ymateb i ddatgeliadau. A yw staff yn cyfeirio at y Polisiâu a Gweithdrefnau Diogelu?	
O'r trafodaethau/gwybodaeth a gyflwynwyd i chi a yw'r berthynas rhwng yr ysgol a'r Cyngor yn gadarn, agored a bod cyfathrebu effeithiol rhyngddynt?	
O'r trafodaethau a ydych chi wedi eich argyhoeddi bod perthnasoedd positif rhwng staff a rhwng staff a dysgwyr ar waith yn yr ysgol?	
Wrth gerdded o gwmpas yr ysgol a welsoch chi unrhyw fater o gonsyrn o ran yr adeilad/safle e.e. drysau allanol ar agor, mynedfeydd i'r safle ar agor, toiledau...	
UNRHYW BETH ARALL PERTHNASOL	

Trefniadau Diogelu mewn Ysgolion

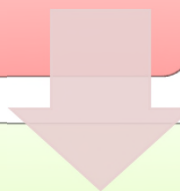
Adroddiad ar Lais Disgyblion

Dr Ceryl Teleri Davies

Mai 2026

Cyflwyniad

Arfarniad annibynnol wedi'i gomisiynu i archwilio
llais disgyblion mewn trefniadau diogelu yn
Ysgolion Gwynedd



Rhan o adolygiad ehangach y Pwyllgor Craffu Addysg ac
Economi a chynllun ymateb diogelu Cyngor Gwynedd



Mae'r adroddiad yn nodi cryfderau allweddol, profiadau
disgyblion a meysydd i'w datblygu o ran ymwybyddiaeth o
ddiogelu a llais disgyblion ar draws ysgolion

Pwrrpas yr Arfarniad

Archwilio	Archwilio dealltwriaeth disgyblion o drefniadau diogelu mewn ysgolion
-----------	---

Deall	Deall sut mae plant a phobl ifanc yn codi pryderon ac yn cael cefnogaeth
-------	--

Holi	Holi a ydi disgyblion yn teimlo'n ddiogel, a bod rhywun yn gwrando arnynt a'u cefnogi
------	---

Cefnogi	Cefnogi adolygiad diogelu ehangach Cyngor Gwynedd
---------	---

Cefndir

- Mae gan blant a phobl ifanc yr hawl i fod yn rhan o drafodaethau diogelu (Erthygl 12 CCUHP)
- Mae deddfwriaeth a chanllawiau Cymru yn cefnogi llais disgyblion mewn prosesau diogelu (Llywodraeth Cymru, 2022).
- Mae diogelu effeithiol yn cynnwys bod plant yn teimlo'n ddiogel, bod rhywun yn gwrando arnynt a'u bod nhw'n gallu cael mynediad at gymorth (Estyn, 2022).
- Gall datgelu fod yn anodd oherwydd ofn, cywilydd, pryderon am gyfrinachedd a phoeni na fydd neb yn eu credu (Cossar et al., 2013).
- Mae oedolion dibynadwy a pherthnasoedd cefnogol yn helpu plant i geisio cymorth (Abdul Latiff et al., 2023).
- Mae ysgolion yn lleoliadau allweddol ar gyfer adnabod ac ymateb i bryderon diogelu (Cossar et al., 2013).
- Mae diogelwch emosiynol, preifatrwydd a chyfathrebu clir yn cryfhau mynediad at gymorth (Nohilly a Treacy, 2024).
- Ychydig o waith ymchwil sydd yna ynghylch sut brofiad mae disgyblion yn ei gael o systemau diogelu mewn ysgolion.
- Drwy gasglu llais disgyblion, mae hyn yn gymorth i bwyso a mesur a yw trefniadau diogelu yn weledol, yn hygyrch ac yn gefnogol ar lefel ymarferol.

Y Fethodoleg

Cynhaliwyd grwpiau ffocws ym mis Mai 2026

Bu 57 o blant a phobl ifanc yn cymryd rhan

Disgyblion cynradd: Blynyddoedd 3 i 6

Disgyblion uwchradd: Blynyddoedd 7 i 9 a Fforwm Ieuenctid Gwynedd

Trafodaethau Cymraeg, oed-briodol a moesegol

Prif Ganfyddiadau: Cyffredinol

Profiad o ddiogelu drwy
berthnasoedd a
diwylliant yr ysgol

Oedolion dibynadwy a
diogelwch emosiynol
yn themâu canolog

Gweld bod cysylltiad cryf
rhwng lles, tegwch
a pherthyn â theimlo'n
ddiogel

Disgyblion yn
gwerthfawrogi staff sy'n
agos-atoch ac sy'n
ymateb i emosiynau

Ysgol Gynradd: Themâu Allweddol

3.1 Deall diogelwch a diogelu

Dealltwriaeth gadarn oed-briodol o ddiogelwch corfforol, emosiynol a diogelwch ar-lein

3.2 Lles emosiynol a chael cymorth

Ymwybyddiaeth gref o les emosiynol a phwysigrwydd siarad am bryderon

3.3 Oedolion dibynadwy a perthnasoedd

Oedolion dibynadwy a pherthnasoedd cefnogol yn ganolog i deimlo'n ddiogel a bod cefnogaeth ar gael

3.4 Codi pryderon a mynediad at gymorth

Amryw o lwybrau ar gael i godi pryderon, gan gynnwys bocsys pryderon a chymorth bugeiliol

3.5 Amlygrwydd gwybodaeth am ddiogelu

Gwybodaeth am ddiogelu yn hynod amlwg, ar gael, ac yn addas i blant ar draws yr ysgol

3.6 Asiantaethau allanol ac addysg ar ddiogelwch

Effaith gadarnhaol yr heddlu, SCCH ac addysg ataliol ar ddiogelu

3.7 Cymorth gan gyfoedion a helpu ffrindiau

Empathi cryf ac anogaeth gan gyfoedion i ofyn am gymorth gan oedolion dibynadwy

3.8 Crynodeb cyffredinol

Profiad o ddiogelu fel rhan o ddiwylliant ehangach o ofal, lles a chymorth emosiynol

Canfyddiadau Ysgol Gynradd

Ymwybyddiaeth gref o ddiogelwch, lles a llwybrau cymorth

Gwerthfawrogi oedolion dibynadwy a chefnogaeth fugeiliol yn fawr

Bocsys pryderon a gwybodaeth weledol am ddiogelu yn cael eu gweld yn bethau cadarnhaol

Ymwybyddiaeth gref o ddiogelwch ar-lein a bwllo

Cymorth ac empathi gan gyfoedion yn amlwg ar draws grwpiau

Cryfderau Ysgol Gynradd

Cymorth bugeiliol yn amlwg ac oedolion dibynadwy

Cyfathrebu hygyrch ynghylch diogelu

Ymwybyddiaeth gref o les emosiynol

Addysg ataliol gan ysgolion a'r heddlu

Amryw o lwybrau i gael cymorth

Ysgol Gynradd: Meysydd i'w Datblygu

- Esbonio'n gliriach yr hyn sy'n digwydd ar ôl rhannu pryder
- Cryfhau dealltwriaeth disgyblion o gyfrinachedd a'r cymorth dilynol
- Parhau i ddatblygu ymwybyddiaeth o sut i fynd at wasanaethau a chymorth arbenigol
- Cyfathrebu'n gyson ynghylch prosesau diogelu ar draws yr ysgol
- Parhau i gryfhau addysg ar ddiogelwch ar-lein wrth i ddisgyblion fynd yn hŷn
- Cefnogi disgyblion ymhellach i ddeall sut mae oedolion yn ymateb i bryderon am ddiogelu
- Parhau i hyrwyddo gwybodaeth hygyrch a chynhwysol am ddiogelu i bob disgybl
- Cynnal cyfleoedd parhaus i gael llais ac adborth disgyblion ar les a threfniadau diogelu

Ysgol Uwchradd: Themâu Allweddol

4.1 Perthnasoedd a Diogelwch Emosiynol

Profiad o ddiogelu yn bennaf drwy berthnasoedd dibynadwy, diogelwch emosiynol a staff cefnogol

4.2 Oedolion Dibynadwy ac Amlygrwydd Cefnogaeth
Pwysigrwydd dewis, staff sy'n agos-atoch a systemau cymorth sy'n amlwg ar draws yr ysgol

4.3 Lles Emosiynol a Diogelu
Cysylltiadau cryf rhwng diogelu, lles emosiynol, straen a chymorth efo iechyd meddwl

4.4 Systemau Ymddygiad a Thegwch

Tegwch, cysondeb a cyfathrebu clir o fewn systemau ymddygiad yn effeithio ar ddiogelwch emosiynol ac ymddiriedaeth

4.5 Addysg Allanol ar Ddiogelu
Roedd disgyblion yn gwerthfawrogi addysg ar ddiogelu oedd yn ymarferol, yn realistig ac yn golygu trafod

4.6 Fepio, Toiledau ac Ymddygiad Cyfoedion
Pryderon am fepio, pwysau gan gyfoedion, mannau anniogel a phwysigrwydd cymorth gan gyfoedion a chymryd rhan

4.7 Crynodeb Cyffredinol
Diogelu yn cael ei ddeall fel mater sy'n ymwneud â pherthnasoedd, emosiynau a diwylliant yr ysgol gyfan yn hytrach na dim ond gweithdrefnau

Canfyddiadau Ysgol Uwchradd

Gweld cysylltiad agos rhwng diogelu a lles emosiynol

Gwerthfawrogi mannau lles fel Hafan a Noddfa yn fawr

Roedd disgyblion yn gwerthfawrogi tegwch, cysondeb a sgysiau adferol

Codwyd cwestiynau am gyfrinachedd a chymorth dilynol

Systemau ymddygiad yn effeithio ar ddiogelwch emosiynol

Heriau Ysgol Uwchradd

Pryderon am systemau ymddygiad anghyson

Fepio a theimlo'n anniogel mewn toiledau

Ansicrwydd ynghylch prosesau cyfeirio

Yr angen am gyfathrebu cliriach ar ôl datgelu

Gweld bod rhywfaint o addysg ar ddiogelu yn anghyson

Ysgol Uwchradd: Cryfderau

- Perthnasoedd cryf rhwng disgyblion ac oedolion dibynadwy
- Roedd y disgyblion yn teimlo eu bod yn cael eu cefnogi'n emosiynol, bod rhywun yn gwrandio arnynt a'u parchu
- Gweld mannau lles fel "Hafan" a "Noddfa" yn gadarnhaol iawn
- Cymorth a phosteri ynghylch diogelu a staff dibynadwy yn amlwg iawn
- Ymwybyddiaeth gref o les emosiynol a chymorth efo iechyd meddwl
- Roedd disgyblion yn gweld gwerth addysg ar ddiogelu oedd yn ymarferol ac yn golygu trafod
- Ymwybyddiaeth gadarnhaol o ddiogelwch ar-lein, perthnasoedd a phwysau gan gyfoedion
- Cefnogaeth, empathi ac anogaeth gref gan gyfoedion i gael cymorth
- Pobl ifanc yn gwerthfawrogi cyfleoedd ar gyfer llais a rhan disgyblion
- Profiad o ddiogelu fel rhan o ddiwylliant ehangach o ofal, lles a chymorth emosiynol

Yng Ngeiriau'r Disgyblion

“Os 'da chi'n ei gadw
o mewn, mae'r bag
yn mynd yn drymach
ac yn drymach.”

“Mae pobl yn helpu
chi pan fydd pethau'n
anodd.”

“Tydi pethau
negyddol ddim yn
helpu.”

“Fedrwch chi ei
ysgrifennu o ar bapur
os 'da chi ddim isio ei
ddeud o.”

Cryfderau Allweddol

Cefnogaeth fugeiliol yn amlwg

Staff dibynadwy

Mannau lles

Addysg ataliol ar ddiogelu

Cymorth gan gyfoedion

Crynodeb

Roedd y disgyblion cynradd yn canolbwyntio mwy ar ddiogelwch ymarferol a pherthnasoedd dibynadwy

Roedd y disgyblion uwchradd yn fwy ymwybodol o degwch, systemau ymddygiad, cysondeb a diwylliant yr ysgol

Roedd y disgyblion hŷn eisiau mwy o eglurder am gyfrinachedd, llwybrau cyfeirio a chymorth dilynol

Mae'r canfyddiadau yn dangos pwysigrwydd dulliau diogelu sy'n seiliedig ar berthnasoedd ac emosiynau

Mae diogelu effeithiol yn dibynnu ar gael cymorth sy'n weledol, hygyrch a theg, ac sy'n ymateb i anghenion lles plant a phobl ifanc

Casgliad

Mae diogelu yn cael ei weld fel rhywbeth perthynol a holistaidd

Mae plant yn gweld gwerth perthnasoedd dibynadwy a diogelwch emosiynol

Mae systemau cymorth gweledol yn rhoi mwy o hyder i ofyn am gymorth

Mae tegwch, perthyn a lles yn themâu allweddol mewn diogelu

Cryfderau a Chyfyngiadau

Cipolwg ansoddol a
chyfoethog o lais
disgyblion

Ystod oedran eang ar
draws lleoliadau
addysgol

Sampl ansoddol
bach yn cyfyngu ar y
gallu i gyffredinoli

Disgyblion Blwyddyn
10 i 13 heb gymryd
rhan oherwydd
pwysau arholiadau

Argymhellion

7.1 Parhau i gryfhau arferion diogelu ar sail perthnasoedd

Cryfhau diogelu sy'n seiliedig ar berthnasoedd a chael oedolion dibynadwy wrth law

7.2 Gwella'r eglurder ynghylch llwybrau diogelu a mynediad at gymorth Gwella'r cyfathrebu ynghylch cyfrinachedd, llwybrau cyfeirio a chymorth dilynol

7.3 Parhau i gryfhau manau lles a chymorth bugeiliol

Cynnal a datblygu'r manau lles a'r gefnogaeth emosiynol gynnar sydd ar gael

7.4 Parhau i ddatblygu addysg ar ddiogelu sy'n oed-briodol

Darparu addysg ar ddiogelu sy'n ymwneud â materion cyfredol, sy'n ymarferol ac yn golygu trafod

7.5 Cryfhau llais a rhan y disgyblion wrth ddatblygu'r maes diogelu

Ymgorffori llais disgyblion mewn prosesau i adolygu trefn ddiogelu a gwella ysgolion

7.6 Adolygu systemau ymddygiad

Cryfhau tegwch, cysondeb a chyfathrebu o fewn systemau ymddygiad

7.7 Cryfhau'r gefnogaeth ynghylch diogelu cyfoedion

Rhoi arweiniad cliriach ynghylch cefnogi cyfoedion, ffiniau a gofyn am gymorth

7.8 Adolygu'r trefniadau diogelu yn rheolaidd

Parhau i gynnal adolygiadau diogelu yn rheolaidd sy'n cynnwys llais disgyblion ar draws pob grŵp oedran

Diolch yn fawr

- Diolch i'r holl blant a'r bobl ifanc a fu'n cymryd rhan
- Diolch i'r ysgolion a fu'n cymryd rhan ac i Fforwm Ieuenctid Gwynedd
- Cwestiynau/sylwadau

Cyfeiriadau

- Abdul Latiff, L., Tajik, E., Ibrahim, N., Abubakar, A. and Ali, S.S.S. (2023) 'Barriers and facilitators to child disclosure of abuse in institutional settings: A systematic review', Child Abuse Review, 32(4), tud. 1–17.
- Cossar, J., Brandon, M., Bailey, S., Belderson, P., Biggart, L. and Sharpe, D. (2013) 'It takes a lot to build trust': Recognition and telling: Developing earlier routes to help for children and young people. London: Office of the Children's Commissioner.
- Canllawiau fframwaith arolygu Estyn (2022): Diogelu ac amddiffyn plant. Caerdydd: Estyn.
- Nohilly, M. and Treacy, D. (2024) 'School climate, emotional safety and help-seeking behaviours in educational safeguarding contexts', Children and Youth Services Review, 158, 107409.
- Llywodraeth Cymru (2022) Cadw dysgwyr yn ddiogel: Rôl awdurdodau lleol, cyrff llywodraethu a pherchnogion ysgolion annibynnol o dan Ddeddf Addysg 2002. Caerdydd: Llywodraeth Cymru